

11
B29.915
9

5-8.

Slovenska knjižnica.

Zbirka romanov, povestij, dram itd., izvirnih slovenskih, in iz drugih literatur na slovenski jezik preloženih.

Izdaje

J. JURČIČ.

Šesti zvezek:

Mej dvema stoloma.

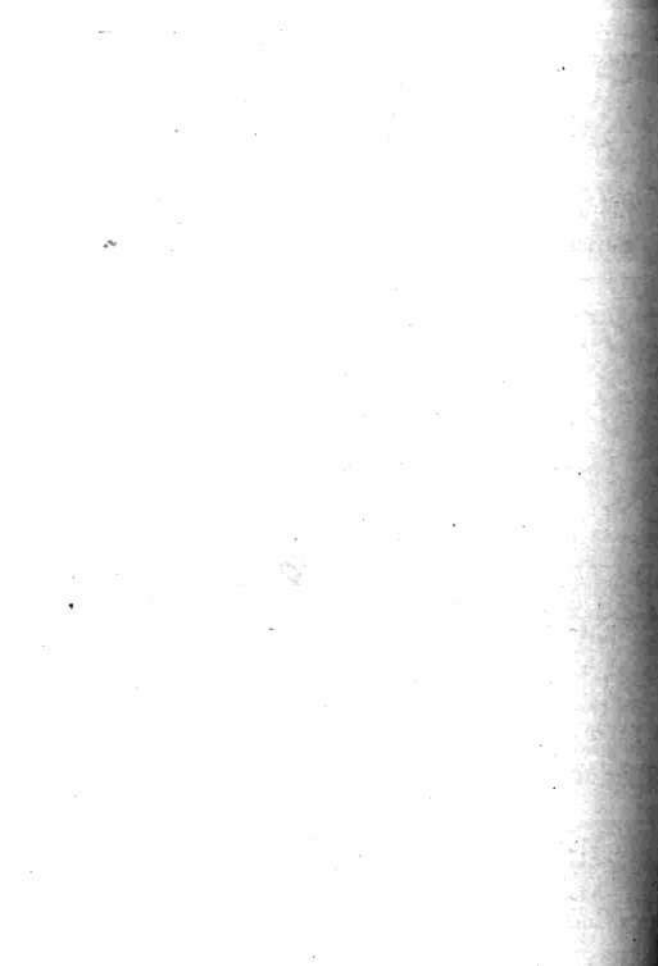
Izviren roman. Spisal J. Jurčič.

Cena 50 kr.

V Ljubljani.

Natisnila „Národná tiskárna“. — Založil J. Jurčič.

1876.

Slovenska knjižnica.

Zbirka romanov, povestij, dram i. t. d., izvirnih slovenskih, in iz drugih literatur na slovenski jezik preloženih.

Izdaje

J. JURČIČ.

Šesti zvezek:

Mej dvema stoloma.

Izviren roman. Spisal J. Jurčič.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Národná tiskarna“. — Založil J. Jurčič.

1876.

Mej dvema stoloma.

Izviren roman.

Spisal

J. JURČIČ.

V Ljubljani.

1876.

I.

Na mostu preko Save je na plošči zapisano v slovenskem in, po nepotrebnosti, tudi v nemškem jeziku, da se ima tod počasi voziti. To povelje izpolnjevaje je premikala se tudi kočija mladega sodskega pristava gospoda Martina Kralja, počasi in neprijetno s posameznih bolj vzvišenih mostnic poskakovaje. Dve mladi dami, ki sta sedeli zadaj gospodu pristavu nasproti, gledali sta z zanimanjem v vodo, da si tam nij bilo nič posebnega videti.

„Tukaj pri Pridanu reci vstaviti, da nam bode ključe dal in da se dogovorimo ž njim,“ reče starejša izmej mladih dam, bledolična suha žena pristavljeva, katerej se je uže na glasu bolehnost in ona trudnost poznala, katero daje zavest bolezni.

„Veselim se uže svojo Tončko zopet videti,“ pristavi druga dama, krasna polna deklica, ter se na stran v odprtem vozu pripogne, da bi prej videla

k Pridanovej hiši, krčmi, ki je stala precej blizu na koncu mosta v malej vasici, kamor je mlada družba namenjena.

Pred Pridanovo veliko krčmo voz obstoji. Gospod pristav izstopi, obema damama z voza pomaga, in takoj tudi hišni gospodar iz veže pride.

„Ho, ho!“ vpije uže od daleč vesel. On vé, da je pripeljal gospod pristav Kralj svojo bolešno gospo na bližnje njeno posestvo za poletne mesece na stanovanje, on od lani sem pozna tudi uže lepo gospodično Lujizo, sestričino g. Kraljeve gospe.

„Vendar so gospôda prišli. Uže smo se bali, da vas letos ne bode,“ pravi Pridan, pol kmetsko oblečen, velik a ne debel mož s krčmarsko prijaznim obrazom.

Takoj za njim se iz veže prikaže deklišk obraz.

„Tónčika!“ zakliče lepa mlada dama in skokonožno jej priteče klicana, vesela krčmarjeva deklica nasproti; gospodična jo objame in poljubi.

„Kako ste vzrasli in lepo izpremenili se!“

„Tudi vi ste vedno lepši,“ reče najivno domača hči. „Ostanete li dolgo pri nas? Kaj ne da, dolgo?“

„Lujiza, jaz mislim, da z vozom lahko gre naprej, in mi peš za njim pridemo, konči nij daleč,“ reče prístavova žena.

„Kakor ti želiš; če ti lahko hodiš, jaz gotovo.“

Voz otide. Krčmar in njegova hči Tónčika izpremita nove goste na mali vrtič, pod kolibo. Tam posedejo. Tónčika pogrne, Pridan prinese vina, njegova hči kmalu še okusne slanine, potem pak oče in hči prisedeta k znanim gostom, katerih nijsta videla leto in dan.

Izpraševalo se je sem ter tam. Bolehna gospa je hotela na tanko vedeti: ali je in kedaj je Pridan bil gori Podvinom na njenem posestvu, ali je zadnje dni res večkrat uže vse odprto bilo, kakor je pisala, da ne bode letos tako zimski vzduh od sten udarjal, kakor je lani, ko so prišli sem ven; ali imajo tega in onega pripravljenega, kar je potrebno za prijeten preživek tu na deželi. Vse je bilo v redu.

Tončiko pak je izpraševala njena „prijateljica“, gospodična Lujiza, kaj je črez zimo počela, zakaj je v mestu nij obiskala, ali še lepi mladi kaplan pri maši ob desetih pridiguje, ali je letos bila uže kaj pri kapelici na Brinjevem brdu.

In ko je na vse odgovorjeno bilo, pripovedovala je gospodična Lujiza, kako je uže pri odhodu z doma tudi nje domislila se in jej soboj prinesla nekaj lepih povestij, katere bode gotovo z veseljem in zanimanjem čitala. In priprosta Tončika jo je tako hvaležno pogledala, kajti to se jej nij zdelo mala stvar, — da se nje, deklice na kmetih, spominja tako lepa mestna gospodična in jo celo imenuje prijateljico.

Pridan nij bil le krčmar, on je imel tudi obširna posestva in kot priden živinorejec bil je dedno premoženje pomnožil tako, da nij bilo od njega v tem kraji nobenega premožnejšega moža, razen njegovega sorodnika, starega Luke Kolodeja, ki je imel kacih deset minut hoda gori višje na vodi največji malin v tem kraji, nekaj višje v brdo od vode proč pa veliko hišo z njivami, ter daleč okolo mnogo gozdov in vinogradov.

Jedina hči Pridanova je bila črnooka in plavalasa Tončika. Da si zdrava in krepka, vendar je bila bolj nežna in šibka deklica, katere lepota je stoprav potem prav vidna bila, ko jo je človek govorečo pred soboj imel. V mladosti je bila v mestnem kloštru in je nekoliko več omike dobila,

nego druge kmetske deklice v tem kraji. Oče Pridan je kot župan, in povsod od kmetov voljeni zaupni mož, dobro znal ceniti, kaj je dan denes vredno, da človek kaj zná, če je tudi samo ženska, kakor je rekel.

Gospodična Lujiza Vit je bila drugačna. Če je bila Tončika prisrčna prikazen, mogla se je Lujiza značiti ženska krasota, katera ima nekako v istini aristokratične oblike vseh delov telesa; imela je goste pepelnate lasé, globoke velike plave oči, smehljaj njen je očaroval, govor njen je bil prijeten in pridobljiv, a morda narejeno priprost, vse na njej je bilo popolno razcvela mladost, katera takoj okoná-se vleče.

II.

Mej pogovorom z gosti je bil Pridan zapazil, da za plotom nekdo proti hiši koraka. Takoj je moža izpoznal, da si se je samo glava videla.

„Luka!“ zakliče Pridan soseda. Glava za plotom se obrne in stari bogati Luka Kolodej videč tujo družbo, reče:

„Ne utegneš? Pridem pa drugič,“ in se obrača, da bi se vrnil.

„Hoj, sosed, ali ne vidiš, kdo je? Gospôda s Podvina. Prišli so zopet za nekaj tednov k nam. Ali ti nijsem pravil? Pojdi sem, nijsmo li znanci,“ vpije Pridan preko plotu.

„Pridite no k nam, sosed Koloděj,“ pokliče sedaj tudi gospod adjunkt Kralj. „Menda se nas vendar ne bojite; dobri ljudje smo, in celo ženske imajo večino; potem bodemo vsaj na pare.“

Oni za plotom nij bil odlóčen, ali bi šel naprej ali nazaj. A brezobzirni Pridan je podrl zadnjo zapreko.

„Pridi, pridi! Misliš li, da ne vém, kaj te nosi k meni? Pismo si dobil. Sin ti piše. Daj, da vidimo kaj. Ka brati ne znaš, čemu bi se sramoval; nijsi sam tak.“

Skrivnost je bila izdana, Koloděj gre torej naprej ob plotu.

Koloděj, — kakor uže rečeno — najbogatejši kmet v okolici, bil je korenit mož srednje postave, širok črez pleča in črez prsi, obilen in lepo okrogel črez dóljenji del telesa, podoben hodečemu sodčeku piva. Rudečelična debela glava je bila široka, usta

isto tako; nad nizkim čelom so bili gosti uže sivi lasje vedno na kratko ostriženi, in ob navadnih dnevih je imel malo zeleno kapico na glavi; sicer pa je nosil vedno po starem narejene kratke hlače iz irhovine, pod koleni pa volnate nogovice, ali pa črevlje z golenicami do kolén. Sedemdeset let je bil star, a nij se mu jih poznalo. Zavestno in trdno je stopal, tega je bil od nekđaj vajen. Njegovo gosto stopinjo bi bil lahko bolj trebušatosti nego starosti pripisoval.

„Kdo ti je pa povedal, da mi je sin pisal?“ vpraša Pridana, ko je bil, nikogar iz družbe pogledavši, samo majheno kapico na glavi prizdignil kot znamenje pozdrava.

„Ali se ti čudno zdi, da vém?“

„Kaj pak. Jaz nijsem nikomur pripovedoval, da sem pismo dobil.“

„Nu, jaz sem bil na pošti in tam sem pismo videl, in precej od zunaj z napisa poznal, od koga je, da je tvoj Nikelj pisal. Pokaži no, kaj je. Meni se zdi, da je letos njegova šola pri kraji, ali nij?“

„Tega jaz ne vem, zdi se mi pač,“ reče Kolodej, izpod naprsnika izvleče zapečateno pismo in ga Pridanu izroči.

„Kaj je v njem, debelo je,“ ugiblje Pridan, potehta pismo, razvije in dobi fotografijo iz njega.

„To je njegov obraz, glejte, glejte, kako mu je brada porasla,“ rekši kaže fotografijo staremu Kolodeju, kateri se na prste postavi in pazno gleda sliko svojega sina, ali vendar obraza ne zgame in se niti fotografije ne dotekne; pod hrbtom drži roki skleneni.

„Ej, da bi te, spet novota,“ pravi kakor sam sebi. „Včasih so le božje svetnike malali na papir ali na steno, zdaj pa uže ljudi.“

Sedaj pogleda tudi Tončika v roko svojega očeta, kateri jej fotografijo izroči potem, ko se je stari Kolodej odpovedovaje kar odmeknil.

Pogledavši sliko se Tončika preko mladih belih lic na lahko zarudi; tega si je morala sama v svesti biti, zato se brž na stran nagne in dá fotografijo prijateljici gospodični Lujizi brez vse besede.

Ta kritičnim očesom sliko ogleda daljnooko in blizovidno ter reče:

„Lepo brado ima ta mladi mož, spodnji del obraza je sploh zanimiv, a zgornji je preširok in oko Kaj misliš?“

S tem pokaže sliko bolehnjej sestričini. Ta brez zanimanja pogleda mehanično, z ramami zgane in ne reče ničesa. Za njo nij bil noben obraz zanimiv, ker je bila bolna.

Nekako naglo vzame potem Tončika fotografijo nazaj.

Mej tem sta bila stara dva pismo prebrala. Stalo je v njem prav kratko poročilo, da je sin Nikolaj Kolodej svoje študije na višjej gospodarskej šoli dokončal, da pride v nekoliko dnevih domov in prosi očeta, naj na postajo pošlje voz. Fotografijo prilaga, da bode oče videl, koliko se je izpremenil v dveh letih.

Stari Kolodej potem otide, pustivši celo fotografijo, rekši Pridanu: „To naj le tvoja púnica ima, če hče, meni uže take igrače nijso po veselji.“

Gospodična Lujiza pak vpraša Tončiko:

„Ali ste kaj bolj znani s tem mladim gospodom?“

„O da, celo v rodu smo nekoliko, in ko smo bili otroci smo se igrali skupaj. Tudi potlej Še ko je zadnjič odšel . . . bil je pri nas To se ve, da smo dobro znani.“

Gospodična se lepo nasmehne, tako, da Tončika oči povesi.

„Na fotografiji nij sicer videti idealne lepote, a čeden mlad mož je,“ ponavlja Lujiza.

„In bogat bode. On je jedini sin tega starca, ne?“ vpraša pristav Kralj krčmarja.

„Nobenega družega ne,“ odgovori krčmar ter pristavi: „bogati bode bogati. Stari njegov, ki je zdaj tu bil, imel je posebno srečo. Iz vsega se mu je denar delal. Zraven tega je še po smrti družih dobival. Da, bogati, bogati.“

Po lepem čelu gospodične Lujize se nabere zanimiv oblak globočjega premišljevanja.

Pogovor preide na druge stvari. Drugi govoré o svojih zadevah.

Lujiza izpregovori na enkrat, a bolj samo Tončiki, tiho in zaupno:

„Pokaži mi fotografijo še enkrat.“

Deklica jo pokaže.

„Res nij navaden obraz to, lep mlad mož ta tvoj sorodnik,“ pravi gospodska prijateljica, a tako nekako, kakor ko bi svojim lastnim mislim odgovarjala.

„Kako ste si v rodu?“ vpraša čez nekaj časa.

„Prav malo; uže ne vem na tanko,“ odgovori deklica.

III.

Nekoliko dnij kasneje sta sedeli toplega po poludne v senci orehovega drevesa obe naši mladi znanki Tončika in Lujiza, prva je šivala, druga pak s plavo in rudečo volno krasne rože v tenkovino vpletala.

Lujiza je skoro vsak dan prihajala obiskat svojo prijateljico, in poslednja jej je bila hvaležna, ter je rada vse drugo delo prepustila skrbnej starej vélikej dekli Jeri, ter kaj lahkega v roko vzela, da je gospodični družinovala. Oče jej je dajal v izbiri dela popolno svobodo; bil je preponosen na svojo jedinico.

„Jutri ima tist tvoj interesantni sorodnik domov priti?“ vpraša naenkrat po vsem drugem pogovoru gospodična, bistro pogleda svojo družico, ter tako nepazno stegne nogo po travi, da je mali njen črevljiček skoro preveč koketno izpod sive proste a okusne obleke na beli dan pogledal.

„Jutri véčer,“ pritrđi Tončika ne pogledavši od svojega šivanja.

Potem Lujiza na druge stvari pogovor navede, na čisto navadne in dolgočasne, in skokoma od tega predmeta na oni prehaja. Nazadnje spusti delo in roki v krilo in reče:

„Tončika, jaz te včasih vičem, včasih tičem, ti pa mene vedno kličeš „vi“. To nij prav. Ti ne veš, kakó te imam jaz rada. Bodivi prijateljici. Ti imaš dobro srce in jaz ti vse zaupam, vse. Reci mi odslej „ti“. Hočeš li?“

Solza veselja zabliskne pri teh besedah v oči mlade kmetske deklice; ona stegne roki, nagne se k Lujizi in jo objame ter poljubi tako strastno, kakor dosedaj še nikdar nikogar nij.

Kogá pač bi bila? Mati jej je umrla, ko je bila ona osem let stara; sester in bratov nij imela; oče je bil sicer dober ali bil je bolj praktičen mož, in nič menj, nego nežnočuten, ali poljubov vaje.

Tako je ta tujka bila prvo bitje, katero je smela s celim ognjem svojega ljubezni polnega srca objeti in strastno poljubiti; in kaj to znači, o tem vedo ona srca praviti, katera so morala izobilje v sebi nakupičenega čutja ali skrivati ali zatirati pred soboj in pred drugimi. Misliti se torej more, kako

hvaležna je bila Tončika svojej prijateljici za ta dokaz ljubezni.

In govorili sta tikaje se o malostnih rečeh: kaj je po zimi počela, ali je uže začela knjigo čitati, katero jej je prinesla, kako jej je dopala. Potem je bil zopet premolk.

„Torej jutri, misliš, pride tvoj sorodnik. Kako mu je uže ime?“ vpraša zopet gospodična Lujiza.

„Nikolaj, ali doma smo mu rekli Nikelj. Slišala sem, da ga je prvi tako imenoval njegov strijc, ki je bil duhoven.“

„Nikelj. Ali se ti to ime lepo zdi?“

„Lepó. Ali vam . . . ali tebi ne?“

„Meni? Zakaj?“

„Za to, ker se meni zdi najlepše ime, res.“

„Ti ga ljubiš,“ reče Lujiza naglo.

Tončika se pretrese, kakor da bi jo bila električna iskra prešinila, ter nekako plašno, če ne prestrašeno pogleda svojo prijateljico. Njene velike oči so vprašaje bile uprte v obraz gospodičin: kdo si ti, kako je pod bogom mogoče, da veš, kar nobeden in nobeden človek ne zna, ker nikomur nij povedala, celo sebi sami tajila. Svojemu lastnemu srcu nij verjela, ki je rekalo, da ga v sebi nosi uže

dolgo dolgo. In tu pride ta prijateljica in jej v lice tako skrivnost pové!

Lujiza je menda takoj videla, kaj prestrašeni obraz in vprašajoče oko pomenja, za to reče:

„Nič si posebnega ne misli. Kadar bodeš ljudij bolj poznala, mogla bodeš to bolj skrivati kar čutiš; a sedaj tega ne znaš še. Glej, jaz sem ti oni dan uže, precej tačas, ko si sliko v roci imela, na obrazu poznala, da imaš tega Nikolaja nekoliko v srcu. Videla sem, da si zarudela pri pogledu one slike in ko sem te potem govoriti slišala, nijsem dvomila več.“

Tončika ne odgovori ničesa, samo svoje lice globoko na šivanje pripogne.

„Ti se sramuješ, kaj ne?“ reče ona in jej dobrikaje se ovije belo polno roko okolu vratu ter gledajoč jej še nižje od zdolaj v oči nadaljuje:

„Ne treba se sramovati svojega srca, Tončika moja; čemu vendar? Ljubiti, ah to je pač najlepše in najslajše v življenji in kdor ne more, ta človek nij, vsaj dober človek ne, zakaj bi se sramovala; slišiš ti?“

„Nij tako, kakor ti misliš,“ šepetaje deklica.

„No, kako pak je, kaj?“

Tončika nij mogla nobene besede dalje izpregovoriti, da bi bil odgovor, a vzdignila je glavo in žareče čelo položila za en trenotek prijateljici na ramo.

Potem sta molče delali dalje.

Bodi si uzrok občna ženska radovednost, bodi si resnično prijateljsko zanimanje, Lujiza je kmalu zopet vprašala:

„Ali te je uže poljubil?“

„Enkrat,“ dahne Tončika na pol tiho.

„Samo enkrat? No, to je še malo. A kedaj je to bilo?“

„Tačas, ko se je od mene poslovil, pred dvema letoma.“

„Pred dvema letoma! Oj, to je dolgo. — A potem ti je vendar redno pisal? Vsaj vsak teden.“

Začudeno Tončika zopet pogleda. „Vsak teden! Oh, nij bilo tako,“ odkima z glavico.

„Torej vsaj vsak mesec?“

„Izprva večkrat, a letos — samo za god.“

„Samó? A! Potem ga moramo mi v delo vzeti, kadar pride. Ti grdi čestilec ti. Čakaj, sedaj, kadar pride in te zopet vidi, moramo pomoči.“

„Ne, ne, molči,“ naglo in proseče reče devče.

„Nič se ne boj. To se mora znati tako začeti, da nobeden nič ne opazi, on pa še najmenj,“ reče Lujiza.

„Jaz nečem ničesa,“ ponavlja Tončika odločnejše in morda je to odbitje pomoči od strani te prijateljice izviralo ne le iz blage deviške sramežljivosti, katerej se upira vsako ponujanje, nego iz nekovega dobrega instinkta.

IV.

Mrak se je bil uže uredil, ko je zvečer preko mosta drdrál drug voz in hlapec Kolodejev, Tomaž je vozil gospodarjevega sina domov, Niklja. Ali iz Niklja, katerega je stari hlapec nekdam pred leti celo zauhljati ali zlasati smel, kadar je bil dečko poreden, naredili so učeni ljudje tam po svetu tacega velicega, lepega mladega gospoda, da si ga Tomaž kar nij upal več tikati.

„Tu je Pridanova hiša. Kaj dela Tončika? Ali je še tako lepa?“ vpraša mladi mož hlapca pred soboj sedečega.

„Kako? Menda je. Ka jaz vem; tega ne gledam,“ odgovori Tomaž.

„Ali je imela kaj snubačev uže?“

„Nič nij bilo slišati. Premladó je še, z možitvijo se ne mudi še,“ modro odgovori hlapec.

Mej tem sta bila prišla vštric Pridanove hiše. Nikolaj zapazi pri oknu v prvem nadstropji mej zelenim rožmarinom glavico, a sómrak je bil uže tako močan, da mladenič nij na tanko razločeval.

„Ali nij tam na srednjem oknu Tončika,“ vpraša hlapca.

„Je, je,“ odgovori ta.

„Dober večer, Tončika!“ zakliče Nikolaj; voz zdrdra po cesti dalje, tam od okna pa glava naglo v izbo izgine.

„Misliš, da me je izpoznala, Tomaž,“ vpraša Nikelj hlapca.

„Nu če vas ne pozna, pa mene pozna; če mene ne, pa to našo kobilo in vsaj voz; kako potlej ne bi vedela, kdo je,“ odgovori Tomaž. Njegovi razlogi so bili vselej silni.

Nikolaj Kolodej je bil dvaindvajset let star. Ker je bil jedinec svojega bogatega očeta, nij nikdar poskusil, kaj je slabo na svetu. V šolo je prej hodil v bližnjem trgu, potem v mestu, potem ga je oče dve leti doma imel, in v devetnajstem letu poslal ga na gospodarsko šolo.

Tak tečaj bi se utegnil komu čuden ali nena-
vaden zdeti, zlasti če premisli, kar smo prej pove-
dali, da namreč stari njegov sam nij znal ni pisati
ni čitati.

A stvar nij čudna. Oče je bil namreč prisiljen
sina šolati. Stvar je bila taka :

Ko je bil Nikelj leto star, umrla mu je bila
mati, in staremu Kolodeju druga žena. Od prve žene
so Luki Kolodeji bili vsi otroci pomrli. Vdovec je
bil krepak dovolj in dosta dober gospodar, ter kmet
dovolj, da bi se bil še v tretje oženil.

A tu je bil posegel njegov svak providno in
odločilno vmes. Brat pokojne druge Kolodejeve žene
je bil namreč župnik nekde ne daleč proč za hribi.
To je bil baje mož, ki je trideset let znal jedno-
suknjo nositi, mož, ki nij imel slabe navade namestu
vode vino piti, iz tabaka dim delati, omikane ali
neomikane prepotnike ali postopače preveč gostiti;
— za to je znal kupček delati, zbirati, množiti in
rekli so na njegove stare dni: ta ima novcev!

Na obletnico po smrti svoje sestre, Kolodejeve
druge žene in Nikolajeve matere, prišel je bil faj-
mojster strijc. Vzel je našega dveletnega malega
Miklavžka na stara kolena, nasmehnil se je lepemu

detetu od veselja, ukazal, da se mu mora Nikolajreči, čudil se svaku Luku kako lep dečko je to, premišljeval sam pri sebi, obrisal solzo s čestitega si lica, ter pred odhodom tako-le govoril očetu Kolodeju:

„Ljubi moj Luka! Da imam nekaj krajcarjev, to veš. Sboj jih ne ponesem, kadar me bog pokliče. Če hočeš, da ti kaj dobiš po mojej smrti, ne ženi se več, ne dajaj fantičku mačehe.“

„Ne oženim se,“ rekel je Luka Kolodej brez premišljevanja. Kajti kakor je bil vsega poštenja vreden mož, nazor mu je bil tak, da tista velika nogovica cekinov, o katerej mu je skrivaj uže pokojna žena pripovedovala, da jih je pri bratu fajmoštru videla, vendar še več vrednosti ima, nego vsaka ženska, ki bi njega priletnega še vzela.

In tako je ostalo. Luka nij iskal tretje žene. Ko je pa duhovenski brat njegove pokojne druge umrl, podedoval je Kolodej lep kupček novcev, s katerimi je prikupil svojemu uže obilnemu posestvu še velik malin in žago, travnikov in gozda velik raztežaj. Nekoliko kapitala je pa na stran del, kajti v poslednjej oporoki umrlega Nikolajevega strijca bilo je izrekom tako ukazano z namenom, da se mora mali Nikolaj, kadar doraste, s tem denarjem

popolnem izšolati in sicer za oni stan, kateri si sam izbere, ako ne bode hotel ostati na domu. A tudi v poslednjem slučaju pokojnik želi, da se deček pošlje v kakovo višje učilišče.

To je bil uzrok, da se je Nikolaj Kolodej izobrazil bolj, nego je bil oče njegov izobražen. Sicer bi ga stari valjda ne bil dal v šolo — kmetovat in gospodariti učiti se, ker o tacem učenju je on po svojej glavi vrlo slabo sodil, ker je menil, da gospodariti uči samo delo in poskušanje, vse drugo je prazno in neumno. Da človek čitati in pisati zna, to potrebo je pač tudi on čutil; da celò še to bi bil kakor stari Slovenec privolil, da se sin nekoliko tujega jezika nauči, dasiravno je on tujski govoreče uradnike in druge neslovensko golčeče ljudi slabo v čislih imel — česar mu ne štejemo v grajo.

Veselilo je pa starega vendar, da sin nij silil kaj drugega študirati. Juristov, zdravnikov, vse gospòde nij spoštoval. Kot pobožen in krščansk mož, in morda še iz jednega uzroka, ki ga pa nam posle spredaj povedanega nij treba navajati, imel je pač za duhovenski stan veliko čislanje. Ali tudi tega ne bi bil rad videl, ko bi bil njegov sin silil študirati bogoslovje, ker bil mu je jedinec. Brez posebnega

preračuna je želel oče, tako kakor kateri koli fideikomisni plemenitaš, da bi njegovo ime ostalo, njegov rod ne izumrl ž njim, ker — „hvala bogu, kruha mu tudi tu doma ne bode manjkalo, če bode hotel priden biti.“

Tako je samemu starcu godilo, da je bil sin izbral si gospodarsko učilišče in ne kaj družega.

Nocoj se je sin povrnil domov od svojih študij.

V.

Velika dva psa na Kolodejevem dvorišči skočila sta oba na enkrat po konci in zalajala, ko sta videla, da je nek nenavaden človek z znanega jim voza stopal.

V sredi veže pak je stal oče Luka Kolodej in pipo snevši iz ust vprašal svojo staro deklo in gospodinjo Mreto, ki je bila zdaj na prag stopila:

„Ali je naš prišel?“

„Kdo pak?“ reče ona. „Pojte no k njemu, mene je sram. Pestovala sem ga, a zdaj, glejte no kakov je!“ šepetaje pristavlja Mreta ter s praga odskoči nazaj in stopi v vežno kuhinjo.

„Uže sam pride,“ reče starec nenavadno rudeč od pričakovanja, ali radovednosti.

Sedaj stopi Nikolaj v vežo.

„Dober večer, oče,“ pozdravlja Nikolaj in roko stegne, da bi v očetovo posegel. Oče obe roki mirno pod hrbtom obdrži, in sin se domisli brzo, da roko dajati, sploh ljubezen izkazovati nij očetova slabost.

„Dolgo sta se vozila!“ Tako začne stari Luka svoj duhoviti prvi odzdrav svojemu sinu. „Kobilica nij spočita, ves oni teden je vozil z njo; rekel sem Tomažu, naj vzame Rjavca; ta bi bil vaju za pol ure prej domov pripeljal. A rekel mi je, da je na levej nogi malo zakovan. Davi sem pogledal nalašč. Prepodil sem ga dvakrat gori in doli, pa nij zakovan, ne šepa nič, in nič se mu ne pozna.“

„I kaj vendar to govorite, ko vse vkup nič nij,“ pokara dekla Mreta starca iz kuhinje.

„O, Mreta, dober večer,“ pozdravlja mladi prišlec i starko, katere glas mu je znan bil.

Rudeča kakor sramežljiva deklica, pride starica ven in roko mu podavši reče: „Bog ti daj zdravje in srečo na domu.“ Potem jo solze oblijo.

„Ali si lačen? Mreta! večerjo daj!“ reče zopet oče in odpre duri na desno, kder je bila uže miza pogrtnena in goreča sveča na njej.“

Hlapec prinese z voza kovčege in zavoje mla-
dega gospoda, starec mu ukazuje, kam naj se zdaj
postavi, kam kasneje pride. Potem pak sede za
mizo in povabi gospoda sina k sebi rekoč:

„No le brž, da ne bode mrzlo. Na te sem
čakal.“

Ko večerjata, starec zopet vpraša prevažno
stvar za prvo snidenje po dveh letih:

„Okovre, rekel si, da sta bila v Kobiljem
klanca?“

„Okolo štirih je bilo, a na uro nijsem gledal,“
odgovori sin in starec začne daljavo ceste od tukaj
do Kobiljega klanca in od Kobiljega klanca pa do
tukaj ozbiljno pretehtavati in sina o tem važnem
predmetu podučavati, samo enkrat mej tem nudeč
mu skledo z zagotovilom, da je piščanec denes
dobro narejen, naj še en košček vzame.

Po jedi prime stari po svojej pipi. Sin mu
ponudi cigaro. Z zadovoljnim obrazom jo vzame,
najprej od vseh strani ogleda, z veliko pobožnostjo
in nekoliko nerodnostjo na enem konci odgrizne,
prižge, potem pa vpraša, po čim so take cigare, ali
so drage pač? Čudom se potem začudi o njih dra-
ginji. Prizna pa, da so dobre, ali, reče, za kmeta

nijso. „Sedaj ne bodeš smel več tacih kaditi, če hočeš, da boš kaj imel.“

Sin je dobro znal, da cigare, kar jih on pokadi, ne morejo pojesti očetovega premoženja, a vedel je tudi, da v tacih rečeh očetu nij dobro ugovarjati.

Po večerji prinese stari Kolodej buteljo boljšega vina iz kleti in natoči najprej sebi, potem sinu ter deje:

„Da se zlažje doma privadiš, pokusi tega.“

Pivši odstavi čašo, potegne iz smodke ter črez nekaj časa polu boječe polu porogljivo vpraša:

„Nu, ko si se izšolal, praviš, kaj so te pa naučili učena gospoda, kaj? Maševati menda ne, bolnike zdraviti ne, beričevati ne, pravdati se ne, — i kaj pak vraga vendar, ka je toli in toliko denarja treba bilo?“

Nikolaj je imel težko stališče, očetu razložiti, česa se je v gospodarskej šoli učil, kajti starec mu je bil vedno z ugovorom pripravljen, da tega in tega pa bi se bil pri njem bolje naučil nego v gospodarskih šolah.

Mreta pa, ki je zunaj poslušala, občudovala je gospodarja, kajti toliko uže dolgo nij z nobenim

domačim govoril. „Vendar ga ima še rad, reci kdo, kar bi dejal,“ menila je dekla.

Nikolaj pak je menil drugače, ko je v stranskej sobici, kder je uže prej, ko je doma bil, spal in kder je skoro vse reči tako našel, kakor jih je bil pred dvema leti pustil, vlegel se in odejo črez utrujene ude potegnil.

Do nocoj nij nikdar premišljeval, kakovšen je njegov oče. Nocoj, ko ga je črez dolgo zopet videl, tako hladnega, tako le vsakdanjesti govorečega, brez jedne ljubeznjive besede, čutil se je osamljenega. Smilil se je sam sebi, da ga nihče na celem svetu ne ljubi, ni rodni oče ne, a družega svojega nema nobenega človeka.

Od narave naš Nikolaj nij bil sentimentalen, kakor bi po baš rečenem utegnil kdo soditi. Bil je zdrav, nepopačen mladenič, dobrega srca, mehak in sprejemljiv za vse; ali sveta nij poznal drugače, nego malo iz knjig in iz površnosti. Ker se mu z življenjem nij bilo treba nikdar boriti, tudi nij mislil mnogo o njem; od tod je izvirala morda ona lehkota, s katero je smatral vsako svojo okolico.

S kratka, naš prijatelj je bil jeden onih ljudij, ki so materijal, iz katerega se da vse narejati, ki

leško prav srečni ali zelo nesrečni postanejo, zelo osrečijo ali pak z razdiralno roko posegnejo v osodo čutečega srca, ki se je približalo.

VI.

Danilo se je uže, ko se je drugo jutro stari gospodar vzbudil. Prestrašen skoči Luka Kolodej tako naglo s postelje, kolikor so mu starikave kosti dopuščale in bosopet taplja do okna, z debelim železom omreženega ter hlastno odgrne zaveso. Na dvorišči nij bilo še nikogar, vendar je bil uže na polu beli dan.

In take sramote, da bi bil na Kolodejevini kedaj kdo prej vstal in vse druge klicat šel, nego gospodar Luka, nij bilo z lepa slišati. Denes bi bil pa skoraj zaspal; tega je bila sinočna butelja kriva; nikdar več zvečer, stara glava!

Tako je gospodar mrmral in razljutil se nad soboj in nad hlačami, ker je v naglej vihri stlačil bil levo nogo v desno hlačnico, vse da bi se prej oblekel. Tudi robače brisalke nij mogel najti, tako, da je bil, v strahu da ne bi zamudil, prisiljen denes jutranjo molitev na kolenih opustiti.

Svojo sobo zaklenivši odrinil je potem veliki zapah vežnih vrat, odprl in stopil na dvorišče. Dva velikanska psa sta skočila dobrikaje se proti njemu in on, ki včeraj sinu nij v roko segel, smehljaj se je psoma, tapljal ju po glavah in vratéh in hvalil: „Nu, Švigelj, ti si uže priden, in ti Pastuh, priden, da, i-i-i, priden.“

Osvobodivši se psov koraca stari gospodar preko dvorišča do vodnjaka, lastnoročno navleče vode ter jo s periščem nalovi, da si umije roke in obraz ter se s soboj prineseno robačo iz najdebelejšega domačega platna obriše.

Potem gre polagano, kakor bi vsak korak premišljeval, proti konjskim hlevom. Tam slone na oglu dolge grablje. Luka Kolodej jih oprime in nese nekoliko od sebe proč, kakor škof svojo palico, po konci, stopa pod podstrešnim odrom naprej. Blizu vrat pa kvišku pogleda in z grabljami trikrat v strop v deske sune, da se sliši po vsem odru, kder hlapci spé in vpije:

„Hoj, hoj! Ves svet je uže vstal, beli dan je uže, ali vas nij sram lenobe lene!“

Rekši nasloni grablje ob steno in korači nazaj v hišo dekle budit. Hlapci pa vedo, da smejo še

deset minut pospati, ker stari pride gotovo še enkrat z grabeljščem razbijat in povedat, da jim „uže solnce sije v . . .“ —

Taka je vsakdanja šega očetu Kolodeju, katere se drži, kakor ura. Ko bi kdo prej vstal kot on, ta bi se mu močno zameril, in ko bi kdo po drugem klicanji brž ne zapustil ležišča, temu pride grom in hudovanje na glavo, v slučaji, ko bi se ponavljalo, pa resen svèt: izkidaj se z mojega doma, grdin!

Do sedme ure je stikal Luka in ukazoval, zmerjal in pregledaval tu in tam, ob sedmih pak je šel zajuterkovat.

Tako je bilo dan na dan od nekedaj. Vselej bi bil mrmral, ko ne bi bil uže pripravljene našel kave in slanine, a denes se je okolo ozrl in hud bil, ker je bilo zanj uže vse pripravljeno, pa samo zanj.

„Kam je pa oni šel? Ali ne more počakati, da bi vkup jela? Mar je pregospodsk ka-li?“ zadere se ob Mreto.

„I kdo?“ vpraša ženska.

„Nikelj!“

„Še spi.“

„Spi? Hoj, kakšen gospodar bode to, ki do sedmih spi? Tako ne bodeva orala, sinko,“ mrmra on. —

„Uj vi! Ali vas nij sram,“ zavzame se stara Mreta za mladega. „Če ves truden prvo jutro jedno uro dalje spi, pa uže usta odpirate nad njim. Mislite li, da mora prvo jutro na polje teči? Ali bi vas ne bilo sram, ko bi ljudje s prstom kazali ga, in rekli in govorili: glejte ljudje, bogatega Kolodeja sin je, a reso kosí. Matere nema, matere; vi dedci pa nemate nobene ljubezni.“

Rekši se starej dekli solze uderó. Ona je bila sama mati nekdanj, in sicer žalibog brez potrebnega cerkvenega blagoslova, a mati je bila, dokler jej dete nij umrlo in bitko je v mladosti svojega življenja čutila to, kar je zdaj svojemu gospodarju očitala.

Stari gospodar je morda njeno očitaje v poštev jemal, ali pa ne. Molčal je, ugovarjal nij, ali obraza nij izpremenil. Njegovo lice je bilo vedno kakor iz usnja.

A dolgo o tem premišljevali nij utegnil, kajti čul je, da so gori nad stopnicami vrata zaškripala.

Nikolaj pride. Bodi si, da je deklin govor na rodovitno zemljo padel, ali pa da je starec, ki je sedaj prvič po dnevi videl sina po vrnitvi, čudil se, kako lep, močan mladenič je tačas vzrastel in razvil se, in je v skrivnem očetovskem veselji vse pozabil.

„Kaj bodeš pa zdaj delal?“ vpraša oče po zajutreku.

„Kaj bi? Ničesa ne nekoliko dni. Moram prej nekoliko privaditi se in ogledati, potlej začnem,“ odgovori sin.

Stari molči. Pred odhodom pak se k sinu obrne in reče: „Ti, — kaj sem hotel reči, stopi doli, stopi k Pridanovim. Saj veš, da smo si v rodu in vselej po tebi vprašajo; spodobi se, da se oglasiš in poveš, da si prišel.“

Čudno je morda, da bi Nikolaj ne bi mogel nobenega ukaza dobiti od osornega očeta, ki bi ga bil tako z veseljem pripravljen izpolniti, nego je bil ta. Da, celo verovati bi se smelo, da je bil uže sam tako uljuden, in bi bil skoraj gotovo tudi brez očetove besede k Pridanovim šel oglasit svoj srečen prihod v domovje nazaj.

Lepo jutro je bilo, solnce je pripekalo na zoreče sadje dolzega Kolodejevega vrta, lehkomišlni

škrjanec je visoko v višave dvigal se pevajoč. Travnik, preko katerega je veselo žvižgajoč Nikolaj koračil, bil je pisan in lep. Po stezi preko travnika so stopale lahke noge, noseče lahko srce in srečno.

VII.

Na Pridanovem domu ne najde „strija“ Pridana, pač pa njegovo hčerko Tončiko, in ta mu je še ljubša. Baš grah je luščila za očetovo prikuho. In do ušes je zarudela, ko jo je Nikolaj pri tem delu zasačil ter nij vedela, kaj bi rekla, za to je luščila dalje. Nikolaj je vsled te njene zadrege tudi v zadrego prišel, nij vedel, kde bi povzel zopet kaj za pogovor, ter bilo mu je, kakor bi se moral nekako sramovati pred Tončiko.

„Ali si me sinoči izpoznala, ko sem te klical?“ vpraša jo in se nasloni na mizo s pričakujočim pogledom vanjo.

„Kedaj?“

„Sinoči, ko sem se mimo vozil, zaklical sem te. Tomaž je tudi mislil, da si ti pri oknu.“

Deklica se nasmehne in zarudi.

„Ti ne veš, kako močno si se izpremenila, kar te nijsem videl,“ razklada jej dalje Nikolaj prižigajoč cigaro.

„Ti si se tudi,“ odgovori ona in ga pride z očmi na pol skrivaj z jednim pogledom pogledat.

„Vzrasla si in lepa si postala, da sama ne veš, kako. Le v zrcalo se pogledaj, če ne verjameš,“ deje on in krepko dim iz ust vali.

„Beži, beži,“ zavrača ona in zarudi zopet.

„Če je pa resnica, zakaj bi ti ne rekel tega, posebno ker sva še v rodu.“

„Ko si prišel, nijsem se te upala precej tikati, Če bodeš pa tako govoril . . .“

„No kaj? Vendar me ne začneš vikati? Ti, to bi ti jaz jako slovesno prepovedal! Rajši bi se razprl s toboj.“

„Res?“

„Prav res.“

„Tedaj se rad prepiraš?“

„S toboj bi se uže nerad, s toboj bi se menda ne mogel.“

„Vidiš, „menda“ praviš; gotovo nij.“

„Ne, gotovo je,“ zatrjuje on in s prstom pepel s cigare otresa. Ona ga z velikimi plavimi očmi pogleda in hiti luščiti. Razgovor nij šel dalje. Oba sta mislila, oba valjda ne posebno globocih mislij.

„Ali si pred pustom kaj plesala?“ vpraša jo dalje.

„Nič,“ odgovori ona važno. „Kde pač? Tukaj pri nas nij za mene, v mesto me oče ne bi pustili, in tudi ne veseli me.“

„Snubcev si pa gotovo uže imela kaj?“

„Čemu mi bodo?“

„Da bi te jeden odvel na svoj dom. Glej, zdaj ko te zopet pred soboj vidim, mislim, da bi se tudi o tebi uže lahko pelo:

Dokaj jo baronov snubi:

Trije iz dežele laške,

Trije iz dežele nemške,

Trije iz štajerske in kranjske.“

„Veš li od kod so ti verzi.“

„Da bi tega ne vedela?“

„No?“

„Iz Preširna.“

„Uže res. Ali ga imaš sama?“

„Glej, kako si pozabljev, uže ne veš, da si mi ga ti dal in si rekel, da si ga nalašč“

„Aj, zdaj se spominjam. Nalašč za te sem ga bil vezati dal v narodnih barvah z zlatim obrezkom. To me je pa sram, da sem bil pozabil. Ne bodi

huda, odslej ne pozabim ničesa jednacega, kar se tebe tiče.“

Deklica vstane, pobere naglo svoj pletarček in zbeži rekoč:

„Pojdi, ne govori mi, kar res nij.“

Nekaj hipov je bil Nikolaj sam in je gledal s slabo zavestjo v srci, da je deklico razžalil ter s sramom pred samim soboj, da je s svojim odkritosrčno mišljenim govorjenjem tako neroden in nesrečen.

A takoj se je mogel utolažiti, ker za nekaj trenutkov se vrne Tončika in uže od daleč z veselim glasom in jasnim obrazom, ki je pričal, da je vsa zamera uže pozabljena, kliče:

„Veš li, kaj sem jaz od tvojega očeta dobila?“

„Kaj?“

„Tvojo fotografijo.“

In dalje si po tej našej karakteristiki obeh mladih ljudi lahko ostroumni in promišljavi bralec njiju razgovore sam misli. Ona dva sta menila, da so važni, ker deklica je ves dan in celo po noči s sladkim čutom promišljala to in ono kar je rekel, njemu pa je dekličin glas tak vtis naredil, da ga je vedno in vedno še slišal, tudi, ko je bil odšel proč.

VIII.

Nikolaj bi bil sedaj priliko imel, pokazati, kaj se je učil. Svetoval je očetu pri poljedelstvu in gospodarstvu to in to zboljšanje in preinačenje, pripovedoval mu, kako bi se to in to dalo po „racionalnih načelih“ poskušati. Stari ga je poslušal, a navadno z glavo zmajal in dejal:

„To je vse vkup nič. In ko bi tudi bilo, dokler sem jaz gospodar, bode tako, kakor je bilo. Kadar bodeš ti, ravnaj si, kakor ti glava.“

Tako je Nikolaj, ker vendar za navadnega delavca nij bil siljen biti, mnogo časa imel in mnogo ur je bival pri Pridanovih, to se ve, največ pri Tončiki, s katero sta govorila, kakor dva otroka, nikdar jima nij zmanjkalo, in vse jima je bilo važno in govorjenja vredno.

„Včeraj po polu dne te nij bilo doma?“ vprašajo enkrat on. „Kde si bila? Spet Podvinom?“

„Zakaj govoriš „spet“?“ čudi se ona ali tako mirno, da se jej pozna, da uzrok uže vé ali vsaj z gotovostjo sluti.

On cigaren ostanek od sebe vrže, da iskre odlete in je hud.

„Lujiza me je vprašala, kakšen si ti?“ pripoveduje deklica in se glasno zasmije.

„Kaj je to briga!“ deje on resno.

Preplašena ga deklica pogleda, nij si svesta, da bi ga bila razžalila.

„Lujiza, Lujiza in zmirom Lujiza! To je tako neslano ime, da te prosim, ne imenuj mi ga več, veš?“

Tudi mlada dekletca imajo svojo psihologijo. Aha, ti si ljubosumen na mojo prijateljico, tako je precej zaslutila Tončika in sedaj ga je po malem včasih še nalašč podražila, hvaleč ljubeznjivost in zgovornost in druge lepe lastnosti svoje prijateljice, ki je Podvinom, dobra dva streljaja proč od Pridanovih, pod gorico.

Posestvo „Podvinom“ je bilo sicer s kraja kmetsko, vendar sedaj uže v rokah družega gospodskega gospodarja, hiša z novimi opekami krita, z zelenimi okni in ograjena z cvetličnimi gredami, — vse kakor za zabavno poletinsko stanovanje. Kupil je bil to selišče od prejšnjega posestnika uže tast pristavov, kateri je prej sam s svojo ženo sem zahajal, po svojej smrti pak zetu prepustil.

Tako je bilo naravno, da Nikolaj iz svojih prejšnjih, doma prebitih časov sedanjih poletnih prebivalcev nij poznal, razen pristava samega.

A slučaj je hotel, da se tudi sedaj dolgo nij seznanil, da je uže tri tedne skoro vsak dan zahajal k Pridanovim Tončiko obiskavat, a nij njene prijateljice gospice Lujize tako blizu stanujoče niti poznal, da si je v svojo tiho in sedaj enkrat izdraženo jezo toliko in toliko od nje slišal. Uzroka temu sta bila dva: prvič je bilo naključje tako, da je gospodična baš tačas k Pridanovim prihajala, kadar njega nij bilo, drugič pa nij mogla vsak dan prihajati, nego je celo po več dnij čisto izostala, ker je bila njena sestričina, pristavljeva žena, morda vsled premenjenega podnebja bolj obolela, da si je bila sem prišla zdraviti se.

„In zakaj si hud, če Lujizo v misel jemljem?“ vpraša deklica zopet črez nekoliko minut potem, ko sta uže druge reči obravnavala in je bil Nikolaj, skrbno kakor tat ozrši se okolo, deklici en poljub ukradel. „Ona je dobra in jaz jo imam rada.“

„Jaz pa nečem, da bi jo rada imela,“ reče on najivno resen in tihotno.

„Zakaj ne?“ šepče ona.

„Za to, ker hočem, da samo mene rada imaš, samo mene,“ reče strastno on in od radosti tresoča se deklica nij imela moči braniti se njegovemu objetju.

Verjela je, da jo ljubi. In on, — on je tudi verjel, da jo ljubi. Na veke, to se ve.

IX.

Nazadnje je vendar, če prav uže v četrtem tednu Nikolajevega bivanja na domu, slučaj nanesel, da je z gospico Lujizo sešel se, in sicer pri Tončiki jo je našel. In kakšno je bilo to prvo seznanje? Njemu nič prijetno.

Vesel in brezskrben, kakor je zmirom bil, prišel je po vrtnej stezi doli, zvižgal si pesen „hej Slovani, naša reč slovanska živo klije“ in mahal s svojo paličico, da so obsteznim travnim cvetkam glave odletale.

Zdajci pogleda na stran in zagleda, da je bil morda uže dalje časa opazovan. Zarudi in obstane en hip. Na vrtu pod jablano sta stali Tončika in krasna mlada dama. Nikolaj je takoj vedel, kdo to mora biti, saj nij bilo precej daleč okolo civilnih ljudij. Najrajši bi bil mimo šel, a to se nij spodo-

bilo, torej nekako v zadregi in neveselji pristopi in pozdravi deklici.

„Moj bratranec — gospodična Vit“ predstavlja Tončika malko nerodno, ker tacih, le v mestu videnih in navadnih šeg tako imenovanega boljšega obnašanja nij bila vajena.

Nikolaj se prikloni, a nobena primerna beseda mu v prvi hipec na misel ne pride. Bil je ženstva še malo vajen, in tukaj ga je tudi nenavadna ponosna lepota predstavljene mu mlade dame nekoliko iznenadila.

„Prav za prav je predstavljanje odvišno, ker smo tako rekoč uže znani; prvič smo tu na kmetih, kder se izobraženi ljudje sami po sebi morajo zblížati, ker jih je malo, drugič pa sem jaz o gospodu od tebe uže toliko slišala, Tončika, in ti si mi sama pravila, da si tudi njemu o meni govorila,“ reče ona in svoje preko desnega ramena viseče lepe kodre z roko na pleča nazaj vrže.

„Večkrat, gospodična,“ odgovori Nikolaj, a zarudi, morda zarad slabe vesti, ker je Tončiki bil prepovedal o njej govoriti mu, prepoved, o katerej je, to se ve da, sam z raznim vpraševanjem skrbel, da se nij izpolnjevala.

„S Tončiko svi ravno govorili, da naredimo enkrat, kadar moj svak pride, izlet na Brinjevo brdo. Vi pojdete z nami, na to se sme računati, ne-li?“ vpraša ona takoj domača z njim, vendar z nekim prevladnim glasom, ki je Nikolaja nekako poniževal.

„Bil sem predvčeranjem gori na lovu,“ odgovori on.

„Na lovu! Ali to ne izključuje, da pojdete tudi tačas, kadar idemo mi samo na zabaven izlet.“

„To se razumeje da, če me bodo gospôda povabili, bode mi čast in veselje,“ reče on tudi nekaj bolj z višjim glasom.

„Sicer pa vaju jaz motim. Vidva imata svoje pogovore,“ deje ona a pogleda s čudnim nasmehom in prebodljivim očesom Nikolaja.

„Pridi jutri kaj k nam,“ reče uže odhajaje še Tončiki.

Nikolaj je gledal za njo.

„Kako ti je po volji moja prijateljica?“ vpraša deklica.

„Nekaj ošabnega ima ta ženska v sebi, kar mi jo močno odvrača. Ko bi bil jaz ti, moja prijateljica ne bi bila,“ reče on.

„Nij li lepa?“

Tega Nikolaj nij mogel tajiti, za to je dejal le na pol zaničljiv besedico: „Nò!“

„Nobene nij lepše, kakor je ona,“ reče deklica smijaje se, ter povesi oči, morda pričakujoča na tihoma v svojem srci, da bode on rekel: „Le tí si meni lepša.“

Ali tega nij rekel. Tih je bil in črez nekaj časa vprašal:

„Ali so oče domá?“

„Nij jih, v vas so šli nekaj kupovat.“

To je bila zopet proza, in tacih vprašanj je bilo več, kratkih, brez zveze in brez zanimanja.

„Rekla je, da si večkrat o meni z njo govorila,“ odskoči Nikolaj zopet od navadnih predmetov.

„Kako si govorila?“

„Jaz te ne razumejem. Kakó?“

„Nu, kaj si pripovedovala tej visokonosej dami, mogoče, da si me včasi tudi kaj zatožila, če ti nijsem kaj prav storil. Si-li?“

„In ko bi te bila?“ vpraša smijaje se.

„Da bi mi ljubo ne bilo, to veš, če ti povem, da mi nij po volji,“ reče on resnim glasom.

„Ne moreš li vedeti, kako jaz govorim o tebi, če govorim?“ vpraša ona tudi resna in skoro žalostna.

On nekaj časa zre pred se, sam ne vedoč o čem premišlja, potem, kakor da bi se zdramil, pogleda deklico in videč jo tako, oklene jej naglo roko okolo vratu in jo z vso ljubeznijo po imenu pokliče.

Domov gredočemu in zvečer mu je pa po glavi šla tudi podoba one ošabne dame. Primerjal jo je s svojo Tončiko in si je prigovarjal, koliko je ta bolj prava ženska, ona pa nekaj afektiranega, naučenega, ošabnega, visoko se nosečega, morda puhlega, brezsrčnega itd.

Ko je Nikolaj drugo jutro vstal, slišal je, da je star kmet na dvorišči z njegovim očetom govoril in dejal:

„I, oče, oče Luka, vi ste pa vendar zmirom in zmirom okolo dela in prida.“

„Mora se, brez dela nij jela,“ odgovori stari Kolođej.

„Kaj pak! Če vi tako govorite, kaj čemo potlej mi drugi? Vi se brez skrbi lahko vležete v travo v senco pod hruško, pa belega kruha zraven sebe denete in meseno klobaso.“

„Kdo bi pa gospodaril?“ vpraša stari Kolođej, ki sicer nikakor nij zamerjal, če je kdo njegovo premožnost v misel jemal.

„Sina oženite, sina,“ odgovori oni.

Kolodej nekaj nerazumijivega zamrmra.

Nikolaj pa v svojem poslušku ostrmi. Oženiti ga! Njega? Glej, o tem pa resno dosedaj nij še mislil sam nikoli.

X.

Nekaj dnij sem je bil Nikolaj opazil, da mu strijc — tako je oddaljenega sorodnika od mladega klical — Pridan nekako hladno odzdravlja, da se ogiblje z njim govoriti, da nosi obraz okolo, kakor bi bil kaj jezen nanj. To se je Nikolaju čudno zdelo, ker si nij bil v svesti, da bi mu bil kaj žalega storil.

Skoraj pak je prilika nanesla, da je izvedel vzrok tega Pridanovega obnašanja.

Po navadi je bil namreč prišel vasovat. Hlapec zunaj mu je rekel na vprašanje, da se mu zdi, da strijca nij doma. Nikolaj je toraj ves pogumen v sobo stopil, kjer je Tončika bila, prijel jo in po sili poljubil dvakrat za vrstjo, kar — zagrmi za njim očeta Pridana debel glas: „Tako?!“

Nikolaj se zgane, in zarudi obrnivši se. Oba mlada človeka stojita kakor dva naglavna grešnika,

brez jezika in izgovora, Pridan pa sivo pogleduje zdaj njega, zdaj njo.

„Tako je? Zdelo se mi je, a nijsem mislil,“ pravi naposled in migne hčerki: „Ti ven! Da midva govoriva.“

„Oče“ izkuša deklica.

„Tiho, pravim, kasneje uže še tudi ti na vrsto prideš; sedaj ven, precej!“ Deklica otide.

Nikolaj nij vedel, kaj bi rekel, zatorej je čakal, da bi strijc začel.

Pridan koraka dva pot po izbi in pipo tlači. V usta devši jo in tobakov mehur zavijajoč reče te-le resne besede:

„Veš fant, — nosi gospodsko suknjo ali kmet-sko cokljo, jaz ti ne bom drugače rekel, — tako-le ne smeš kratko ni malo v mojo hišo hoditi. Jaz imam samo jedno hčer, a ko bi jih imel tri kope, vsaka bi bila predobra, da bi jo izpriditi pustil tacemu mlademu vetrniku, ki ne premisli, kaj dela in kaj govori.“

„Jaz nijsem noben vetrnik,“ skoči Nikolaj od jeze ohrabren in razžaljen po konci.

„No, kdo pak si, če mi tu le v hišo hodiš in s punico“

Oče nij našel prave besede; robate nij smel rabiti iz poštovanja pred svojo hčerjo, katero je rad imel, in tudi da njemu ne bi pohujšanja dajal. Zatorej stavek pretrga in misel opusti ter dostavi:

„Ti delaš, kakor mlad dečak, pa ne pomišljaš pred se nič, ne presojaš, kaj gre v poštenej hiši in kaj biti ne sme, če nij za naprej zmenjeno in gotovo tako, kakor je pri poštenih in krščanskih ljudéh. To je, in amen.“

„Kdo je rekel, da ne premišljam! Jaz bom Tončiko za ženo vzel, in ne vem, čemu bi branili.“

Pridan se proč obrne, morda svoj zadovoljen obraz skrit, potem pa vpraša:

„Ali si premislil kaj praviš?“

„Sem,“ odgovori Nikolaj, a ne posebno pogumno, kajti, po pravici rečeno, o tem nij razen zadnjič, ko je čul razgovor onega kmeta s svojim očetom, nikdar še dobro in temeljito premišljal. Kako bi bil? Vendar nij vedel, da bode prišel na tako hitro in naglo izpovedovanje, kakor je bil zdaj.

„To bi bilo uže drugače, to je res,“ reče zdaj Pridan. „Jaz te poznam, da si vselej priden in vésten bil, človek, ki ima boga pred očmi in nij brez poštenja. Za to ti moram verovati, da si in da bodeš

mož, ki ve kaj je govoril in komú je obljubil, kar si ti zdaj meni.“

Nikolaj reče nekaj tacega, kakor da dosedaj še nihče ne more reči, da bi mu bil on besedo snel.

„Ve li tvoj oče, da se misliš ženiti, in pri nas?“ vpraša Pridan mehko.

„Nič ne,“ odgovori Nikolaj z neprijetnim čutom.

„A povedati mu moraš.“

Nikolaj z glavo zmaje.

„Zakaj ne, brez tega nij nič, oče mora vedeti, on je prvi,“ razlaga Pridan.

„Jaz ne morem tacih reči z očetom govoriti, saj ga poznate,“ izvleče Nikolaj nekako težko iz sebe.

Pridan se zopet nekaj časa proč obrne, potem pa ponosno svojo véstijo na trebuh doli popravlja je pravi:

„Nu, če si ti ne upaš — Luka je res malo čuden, ali rad te ima vendar, to vem, — to bom pa jaz zinil, jaz vem, kako se more potipati ga.“

Potem pride več lepih naukov, kaj in kako se spodobi, koliko pa zdaj ne gre po krščanskej postavi v poštenej hiši. Tudi nekaj tvrdih kletev je Pridan priložil v zatrjenje, kako bi on znosil se nad tacim, ki bi glede njegove hčere . . . uže veste kaj.

Naposled pa vrata odpre in zakliče, da se po vsej hiši razlega njegov bas :

„Tónčika!“

Deklica plahoma po stopnicah doli pride in stopi na prag, sluteča in boječa se, da sedaj na njo pride očetov grom. A namestu hude besede reče oče z navadnim glasom :

„Poglej sem, dekle, s klobukom sem ti tu na oknu en vršiček tvojega rožmarina zlomil, popravi ga precej, da se ne usuši.“

Rekši otide iz izbe.

Izenadena deklica popravlja svojo cvetko v loncu, plahota iz nje izgine, rudečica jo oblije in upa si pogledati ljubega, ki jo smehljaje ogleduje nepremično sedeč.

„Kaj so ti oče rekli?“ vpraša ona naposled tiho.

„Nič. Dogovorila sva se,“ odgovori Nikolaj, kakor da bi bil popolnem mirnokrven, ali pa nekako s tacim hladnim ponosom, kakor kdo, ki je baš v tem hipu z malim trudom velikansko delo zvršil.

„Kaj — dogovorila?“

„Da te jaz za ženo vzamem, zatorej smem poljubljati te, kolikor hočem.“

Deklica ga srpo pogleda, obledi, zarudi — in pade presrečna na kolena pred sedečega.

XI.

Drugo jutro je dobil Nikolaj od svojega očeta nalog, zapreči voz in v mesto voziti se, da plača neke večje svote denarja, katere stari nij hotel hlapcu zaupati, ali pa je sina poslal, da ga navadi v poslovanji. Ob jednem mu je bilo naročeno mnogo manjših rečij, tako da je mogel stoprav drug dan domov priti. Za to nij bil nič pri Pridanu.

Mej potom v mesto, ko je spehan konj vèz klanec vozeč, počasno korakaje, glavo nekoliko povetil, razpustil je bil tudi Nikolaj vajete in s konjem vred premišljjal; konj je mislil, vedi Darwin o čem, Nikelj pak o včerajšnjem dnevi.

In zdelo se mu je, da nij prav zadovoljen. Vse je preneglo prišlo. Tako brž ženiti se! Mudi se prav nič še! In kaj njegov oče — ta čuden mož — k temu poreče? Nazadnje se bode še zasmijal po svoje, ali se celo jezil, kar nij potrebno, še menj pa prijetno. Vrag vzemi strijca Pridana, da je baš ob tacem času prišel. Ko je enkrat videl in zvedel, potem, to se ve da, nij bilo mogoče drugače ravnati; Nikolaj

se je moral moža izkazati. Ko bi se bila stvar dala le malo odložiti še, pa bi bilo bolje. Sicer bi bilo pa res lepo, ah, in krasno življenje, ko bi bila Tončika uže precej njegova, to je res. A kakova žena bode? O tem prej nij še mislil. Dobra. Samó ko bi E kaj! bode uže kako!

Mej tem je bil konj po klancu do vrha na ravno prišel, voznik se vzpne, nategne vajeti, konj se domisli, da ga krepka roka vlada in brzo ubere hiter dir pod nogami, da hladilna sapa Nikolaju preko ušes zapiše in mu težke misli odnese.

Ob istem dnevi, le kasneje proti večeru, pak je sedela mlada Tončika gori pred vilo Podvinom pri svojej prijateljici gospodični Lujizi. Malokedaj je bila tu, ker morala je vendar doma gospodinjiti, čeravno siljena nij bila. Ali kadar je bila tu, brigala se je močno za rože in cvetice, ki so bile v gredah pred hišo, brigala se za divjo trto, ki je ob zidu do strehe rasla, in stopala je rada sem ter tam.

Denes pak nič tega. Prijateljica jej je poznala, da nekaj ima; to se jej je videlo na ustih. A čakala je hudomušno, da bi sama začela pripovedovati, kaj je novega. Nij se motila. Tončika je počasi začela, bila

izpraševana potem, in nazadnje naglo vse povedala — radostno novico, da je nevesta!

Ko bi bila srečna deklica boljša opazovalka, a ne tako v svoje srčno čutilo vtopljena, zapazila bi bila, da se je gospodična zganila od začudenja in jej je prvi hipec oko prav čudno zaiskrilo se.

„Tako?“ zavzame se gospodična čudom, in vpraša: „Ali nij malo prehitro?“

„Zakaj?“ vpraša deklica osupneno.

A óna uzrokov povedati dolžna ostane. Tudi baš v tem hipu zakašlja v izbi njena tovarišica, bolehná gospa pristavova; za to se spne ob zidu in jo skozi odprto okno vpraša, če kaj želi.

„Posédi, skoraj pridem nazaj,“ reče — potem skoči v hišo in je precej dolgo nij nazaj.

Tončika je mirno sedela na klopici, zrla v trnjevo mejo, kjer so vrabci vpili, a nij slušala vrabcev, njene misli so bile daleč-proč.

S svojo poluspleteno nogovico v belih prstih pride gospica zopet nazaj, sede k Tončki in začne čisto navadne reči izpraševati, skakuje sem ter tja, od nič do nič. Naposled vpraša:

„Ali še misliš o našem izletu enkrat kako dopolu dne ali nedeljo, kadar moj svak pride sem?“

„Da.“

„To se ve, da pojde tvoj ženin z nami.“

In takoj je začela zopet o nekej noveji obleki razpravljati. Tončika si sama nij upala več besede obrniti na ono, kar jej je prej zaupala tako iz srca in duše. In vendar bi bila tako rada in rada govorila, veliko govorila o tem s prijateljico. Zakaj se jej to tako malo važno zdi?

Prvič v svojem življenji je čutila, če prav si o tem čutu z mislijo ali besedami ne bi bila mogla razjasniti dati, kako je nemilo polnemu srcu, če je tudi sreče polno, če nema prijateljske odprte duše poleg sebe, katerej se brez skrbi sme odkriti.

Nagloma vstane in reče: „Jaz morem iti.“

„Uže?“ vpraša Lujiza hladno.

„Kasno je.“

„Lehko noč.“

Nocoj je bil prvi večer, da jej nij gospica Lujiza rekla: jutri zopet pridi.

Imela je namreč svoje misli in včasi človek najrajši premišlja na samem.

XII.

V velicem ulnjaku pri Kolodeji je bilo samo letos dvesto novih rojev. Torej je ob lepem vremenu, kakoršno je bilo v nedeljo popoldne, pred panji tako gosto šumelo bučel v zrakú, kakor črn oblak. V sredi tega oblaka izletajočih in s paše priletajočih bučel je stal stari Luka Kolodej, z jedno roko držal pipo v ustih, drugo pa v žepu imel in široko razkoračen gledal v jednomer v panje pridne živalice.

„Opikale te bodo,“ reče Pridan, ki okolo ulnjaka pride, a bolj pri strani postoji.

„Kaj pak!“ odgovori Luka a se ne gane.

Po tem moževskem pozdravu in odzdravu oba soseda vsak na svojem mestu obstojita mirno; vendar je Luka Kolodej močno sam pri sebi ugibal, kakov bes je prinesel Pridana ob tej uri k njemu, — Pridan je pak premišljajal, kako bi začel o tem govoriti, kar je bil namenjen; sicer nij bil nikdar za besedo v zadregi, čital je celo časopise, ali denašnja stvar je bila bolj sitne vrste.

„Tabak sem doma pozabil,“ reče Pridan in dvakrat loputne po stegnih, da je drobni denar v žepih bahato zažvenkljal.

„Ná!“ Rekši vrže Kolodej svojo irhasto mošnjo tabaka iz oblaka bučel ven proti sosedu. A ker je bil pri tem z roko zamahnil, zažene se mu jedna bučelica v lase in ruje jezno, da bi do kože prišla. Skóčen stari Luka uide iz roja ven, ali sovražnica ga podi in ne odneha, predno mu žela ne pusti v čelu.

„Te je? te je? Kaj sem ti pravil,“ vpije Pridan, pristopi in z veščo roko potegne sosedu želo iz kože.

„Med imajo, pa se bojé zanj, za to so hude,“ reče stari Luka hladnokrvno, kajti njegove čutnice so bile vsega vajene.

„I mene! Veš da je stari pregovor, da so bučele hude za to, ker so ženske. Trot nema nobeden žela. Le ženska pika. Kakor so nas pikale naše, saj veš, bog jim daj nebesa. A smo jih vendar radi imeli, ženske, ko smo bili mlajši, vedi ga vendar . . .“ smeje se Pridan.

„Béži, béži!“ posvari ga starejši sosed.

„E kaj se boš delal, kakor da bi bil od nekedaj mrzel. Ka tiho bodi. Tako je bilo in bode. In je še, Luka, tako je še!“

„Kaj!“ vpraša začudenjem oni.

„Ne mislim tebe ali sebe; ali poglej: ti imaš sina, ta uže gleda, kako bi . . . in nu kaj ti bom pravil, saj veš.“

„Nič ne vem. In pazi naj se. Komaj je otročje hlače sezul fant.“

„Kaj pak! Jaz pa rečem, če ga prej oženiš, bolje storiš. Če ga pa nečeš, potlej ga pa v strah vzemi, veš, ker jaz nečem, da bi doli okolo mojih oglov hodil. Povej mu to.“

„Okolo . . . ?“

„Moje hčere, no, če uže moram sam povedati,“ zahuduje se Pridan osorno, kakor da bi mu bil sosed Luka bog zna kako krivico storil.

„Moj fant?“ zavzame se ta.

„Tvoj, tvoj!“

„Pu-u!“

„Nu, veš, tacega ga nij na svetu, da bi jaz svojo hčer za njim lučal. Ti stori, kar hočeš. Vem, da te nij še volja gospodarstva prepustiti mu. Ali za zdaj mu lahko prepustiš malin.“

„Komaj je domov prišel.“

„Hitro je, hitro. Ali baš za to nij, da bi odlagali in cincali. Kar se hitro začne, mora hiter konec imeti, pravijo, drugače se ne skonča dobro.“

Meni samemu nij po volji, da je tvoj sin uže zdaj, tako brž k meni snubit prišel, in še brez tebe. Stori kar moraš.“

Luka Kolodej je glavo povесil in v jednomer gledal v jedno travico, a molčal. Sosed mu je govoril na dalje, a on je premišljal in molčal. Videlo se mu je, da mu cela stvar nij po godu, vendar povedal tega nij, ker sosedu nasproti je bil previden, kajti duševno je bil Pridan nad njim, to je vselej čutil in zato se je mej vsemi samo tega soseda nekako bal.

Dva žandarma prideta mimo, pozdravita župana Pridana in obstaneta. Luka Kolodej je kot bogatin imel od nekđaj nekovo posebno spoštovanje pred temi čuvaji javne sigurnosti, za to jih je vselej z vinom in slanino pogostil. Tudi denes nij umanjkal, da si nij tako prijaznega obraza delal, kakor drugokrat.

XIII.

Nikolaj je, ko je v šolah bil, pridno učil se tega, kar je imel učiti se dolžnost, a tudi sam je mnogo čital, torej je bil iz samouka izobražen bolj, nego bi bil kdo pričakoval od njega, ki je vedno v

svobodi in obilici živel in nij roditeljev imel, kateri bi ga bili zmožni v tem nadzorovati in priganjati.

Ko je torej od dne do dne bolj zapazil, da njegova nevesta, Tončika, tega in onega še ne zna, sklenil jo je sam „izobraziti“, in mislil, da se bode od njega naenkrat vsega naučila.

Mogoče je, da ga je nagibalo to, da, ko je gospica Lujiza mnogokrat bila pri njej, videl je Nikolaj razložek mej njima; primerjal je duševne zmožnosti jedne in druge in je do želje prišel, da bi to in ono njegova Tončika tako razumela, ali pa morda še boljše, kakor ova mestna gospodična.

Kot dober domoljub, to se ve, da je najprej bral ž njo slovenske pesnike in boljše novele.

Pa tudi tuje literarne stvari jej je razkazoval in razkladal. Njegovo naukovanje je bilo sicer brez zisteme in brez temeljitosti, česar pa on nij opazil. Ona ga je pridno poslušala, da si nij mogla včasi prav razumeti, čemu je to potrebno za srečno življenje, včasi pa celo nij razumela, kaj hoče ljubi s svojim ukom. A ker je od njega prihajalo, bilo jej vendar le vse lepo, vse prav.

Nij bil prav zadovoljen, če nij brzo vsega razumela in v spominu ohranila, kar jej je tacega

pripovedoval, a nij pomislil, da je bil morda on slab učitelj, ali pa da je deklici manjkalo dovolj znanostne podloge, da bi bilo možno ono razumljenje.

Enkrat jej je razlagal, kaj je „ideja“, lovil primerne izraze od tu in od tam, prav razumljivo in temeljito. Ali na konci je videl, da ga je bolj z očmi nego z ušesi poslušala. Tedaj je pač malo nevolje pokazal, ali ona se mu je tako ljubo nasmehnila in s poljubom nevoljo mu odvzela.

Da Tončika v izobraženji ne bode dosegla svoje gospodske prijateljice, to se mu je kmalu gotovo zdelo, a domišljjal se je pregovora: če ima ženska preveč v glavi, ima premalo v srci.

Dobro srce pa je prva stvar pri ženski, brez tega nič in nič. To je bilo njegovo istinito in prvo prepričanje in s tem se je tolažil, če se sme tukaj sploh o kakovej tolažbi govoriti.

XIV.

Pridan je bil Nikolaju povedal, da je z očetom govoril zarad ženitve, pa da nij bil protiven.

Stari pa sinu o tem več tednov nij nič omenil, kar je bilo temu najljubše, ker nij si mogel misliti,

kako bosta s trdim očetom o tacih mehkih rečeh govorila. Kmalu je videl.

Sedela sta po večerji še vkup.

„Tako, ti se ženiš, pravijo,“ začne stari.

Nikolaj zarudi, a nič ne odgovori.

„Mudi se ti res!“

Zopet molk, ker sin ne odgovarja, misleč: to naj le strijc naredi z očetom.

„Za to, ker si star in se ti je treba bati, da bi skoraj nobene ne dobil!“ nadaljuje starec čez nekaj časa.

Zopet molk.

„I kaj vendar misliš?“

Nekaka jeza poprime sina, da vstane in reče:

„Če menite, da se naj ne, ne bodem se in konec je, jaz nijsem silil.“

Hoče oditi.

„Počakaj! Ka ne moreš malo posedeti? Naspal se boš uže! Budi te nihče. Zamudiš nič, kaj ne bi počakal?“

Nikolaj sede.

Zopet oba molčita. Stari bobna po mizi ter primajuje s sivo glavo, sin na sveči dolgo prižiga cigaro.

„Ali si bil kaj v málinu?“

„Nič denes.“

„Dólenji tečaji so nekaj pokvarjeni. Treba bode popravka. Hlapci so zanikerni, da ti povem. Človek bi jim imel zmirom za hrbtom stati. Jaz pak ne morem povsod biti. Nijsem bog. Če hčeš, pa imej málin, nu, pa se potlej ženi nanj ali kar hočeš. Nekaj denarja ti bom uže dal, da bodeš nov jéz delal, če misliš, kakor si on dan dejal. Vendar vem, da ne boš kdo ve kaj opravil. Vsega gospodarstva ti pa ne dam, ne. Dokler bode mazinec gibal, sadil in sejal, jedel in pil bom, kar bom jaz htel. Le tiho bodi. Jutri pojdeš z menoj k doktorju, da ti bode naredil pisanje do gospôdske, da dobiš leta. Zdaj še nijsi štiriindvajset let star. Potlej se pa ženi, kamor hčeš. Dekletce je res še premlado. In ti bi lahko čakal. A nečem, da bi rekel: branil mi je. Ti bodeš živel ž njo, ne jaz. Kakor si postiljaš, tako boš ležal.“

Predno je osupneni Nikolaj mogel na to nepričakovano očetovo izjavo kaj odgovarjati, bil je starec uže kapo z mize vzel in razkoračeno stopaje iz izbe odšel.

To je bil najdaljši govor, ki ga je Nikolaj kedaj od svojega očeta slišal.

Močno se je bal z očetom o tej stvari govoriti, a glej kako naglo in nepričakovano se je kar samo ob sebi vse naredilo! Nikolaj bi bil mogel in moral od veselja poskočiti. Vendar tega nij storil. Obsedel je mirno za mizo, le vroče mu je bilo v glavo.

Kako ne bi! Ker mu vse tako naglo, tako — srečno gre. Kdo bi si bil pred pol letom mislil, da bode denes uže ženin in sam svoj gospodar na velikem málinu svojega očeta?

Cigara na mizo priložena je bila ugasnila, tako dolgo je premišljal. Na zadnje mu pride na misel, da je vendar to, kar mu je oče rekel, tako imenitno in novo, da mora Tončika še denes zvedeti.

A do jutri tudi lahko počaka.

Ne! Spodobi se, da jej še nocoj gre poročat... S to mislijo vstane in otide z doma.

Krasno mu je luna svetila za stezo skozi vrt proti sosedovim, kjer je deklico še našel na nogah in pri večernem delu, ko je skrivnostno na oknice potrkal, kakor da bi mu bilo res treba tihotapno in skrivno ž njo govoriti.

Ko jej je kratko povedal očetovo privoljenje, zarudela ja ona sramežljivo, potem pa izpraševala, hoteč vedeti prav vsako očetovo besedo. On jej je

ponovil otčevo govorjenje, da si morda ne tako natanko kakor mi, vendar po večjem zvesto. Vpraša ga po kratkem premolku na pol tiho:

„Meniš li ti, da me bodo tvoj oče radi imeli?“

„Zakaj to vprašaš?“

„No, reci, kaj meniš?“

„Moj oče nemajo nikogar radi, ni mene ne, ki sem jim sin; čuden človek so,“ odgovori on.

„Ali pa morda nijsi ti sam kriv? Ne znaš morda z njimi govoriti?“

„Nijsem kriv,“ odgovori on nekako nevoljen.

„Vidiš, kako hitro so ti dovolili; še predno si jih prosil; to je znamenje, da te radi imajo. Le čakaj! Jaz jim bom tako lepo stregla, da me bodo morali radi imeti, tudi tvoj oče,“ reče ona.

„Nij li dosti, da te imam jaz?“

„Ne.“

„A mora biti!“

Ona ga skoro preplašeno pogleda. On jo prime za glavico in jo poljubi, želeč jej „leško noč“.

„Ali si hud?“

„Ne. A ti ne smeš uže zdaj tako odločno proti meni postavljati se. Glej, ljubica moja mala,

kaj bode še kasneje iz tebe, ko bodeš moja žena, če mi uže zdaj zanikavaš.“

Ona zmaje z glavico, a odgovoriti ne more. Tiha, nevidena, zatrta solzica jej orosi oko.

XV.

Gospod pristav Kralj je bil dobil od svoje službe odpust in je prišel k ženi in svakinji na kmete.

Z Nikolajem je bil nekoliko uže prej znan, a bolj se je seznanil zdaj, na kar je bil tem bolj prisiljen, ker moškega omikanega društva tu nij bilo na izbiranje.

Necega popoldne sta v gošči na gori pod samotno smreko ležala, puške poleg sebe. Po brezvspešnem lovu sta svoj lovski obed končala in pila soboj nošeno dobro kapljo.

„Ženske so mi sinoči pripovedovale, da se uže ženite, gospod Kolodej,“ začne pristav, sicer človek, ki je le potrebne in vsakdanje stvari ž njim govoril.

Nikolaju je beseda „uže“ na neljubo uho udarila, zato je kratko odrezal se z: „da!“

Gospod Kralj dene komolec pod glavo, gleda proti nebu in reče z nekim neznosno usiljivim glasom:

„Vi ste zdaj strašno zaljubljeni, strašno!“

Nikelj je bil še premalo znan ž njim, drugače bi mu bil ostro odgovoril, a tu je rajši molčal.

Hitro pristav po konci skoči, odklene svoj žepni nož in zareže v gladko smrekovo deblo velik križ, glasno se zasmije in zopet leže.

„Kaj se smejete?“ vpraša Nikolaj.

„Vidite križ, ki sem ga v smreko zarezal?“

„In kaj s tem?“

Gospod Kralj zopet leže, dene komolec pod glavo in z lehkomišljeno-obžalovanjskim vzdihljajem reče:

„Mladost, mladost! Pridite čez deset let sem le, pogledjte to smreko, tačas bode ta križ velik in zasmoljen. In domislite se, da ste denes tu ležali zaljubljeni, pred ženitvijo, in da sem se jaz smijal. Tačas boste vedeli, zakaj sem se jaz smijal. Godilo se vam bode, kakor nam vsem. Meni je bilo ravno tako, ko sem zaljubljen bil.“

„Nijso povsod jednake razmere, niti jednaki ljudje,“ reče Nikolaj pikro.

„Vi mislite mene, kakor sem zdaj. Ali krivo sodite. Jaz ne mislim razmere z mojo zdanjo ženo, ki je res zarad svoje bolehnosti precej sitna. Ž njo sem naredil stvar bolj po paragrafu državljanskega

zakonika. Ali drugače je bilo prej, ko smo bili mlajši, ko sem bil v vaših letih. Da, vi, ki me vidite in poslušate zdaj, ne bi verjeli, da sem nekdaj bil kakor vi zdaj, da sem čutil neprijetno resnico Scheffelovega „Trompeterja“ :

„Liebe ist ein schlimmes Feuer,
Friesst den, so es angeblasen.*)

Poznate Scheffelovega „Trompeterja Säkking-skega?“

„Ne,“ odgovori Nikolaj.

Pristav pa mu kakor nalašč citira ona dva nemška verza zopet in zopet.

Za ta dan je bila dobra volja Nikolajeva izgubljena. Na potu domov je največ molčal in ko bi si bil upal, bil bi „materijalistu“ pristavu, ki je razne prazne šale uganjal, odkrito svoje zaničevanje izpovedal.

Vedno pa sta mu šumela po ušesih ona dva nemška verza.

Še zvečer, ko se je vlegel spat, ponavljalo se mu je v spominu, kakor da bi kdo na ulične vrtilne

*) Žarek ogenj je ljubezen,
Vjé te, ki si ga upihal.

orgljice muziciral: „Liebe ist ein schlimmes Feuer, Friesst den, so es angeblasen.“

In začel je premišljati, da li je njegova ljubezen taka. Zazdelo se mu je, — da nij. Kje je v njem tak ogenj? — Morda . . . vsa ta njegova ljubezen nij prava in cela . . . In kako se sme potem za celo življenje vezati? . . . Morda . . . on sploh ljubezni, kakor polni in objema druga blaga sreča, sploh zmožen nij? . . . Tako je mladenič premišljal in nemirno se je prekladal, brez spanja.

Črv dvoma se je oglasil.

Uboga Tončika! Morda srečna v tem hipu moliš za njegovo zdravje in srečo njegovo.

XVI.

Brinjevo brdo je bila nevisoka gora pol ure od tvorišča naše povesti. Na vrhu je stala kapelica, zidanje nekdanje stare graščakinje iz obližja, o kateri je pripovedka trdila, da je kot mlada vdova razkošno živela in vsa veselja uživala, za to pa na stara leta zidala na Brinjevem brdu kapelico na čast svetemu Antonu.

Pobožno ljudstvo je hodilo ob nekih dnevih v letu tu gori na božji pot; drugi bolj posvetni ljudje

so hvalili lep razgled z gore na jug in na sever po
deželi, ter narejali tja izlete.

Tako se je bil tak izlet po prizadevanji gospoda
pristava tudi to jesen naredil. Razen naših mladih
znancev, bolehne gospe pristavljeve ne izvzemši, ker
je vsakako hotela zraven biti, obljubilo se je tudi
od one strani gore po drugem potu priti več urad-
niških družin, in kaplan je bil naprošen, da pride
maševat. Od one strani je bila večja družčina napo-
vedana, od te pak so zjutraj ob petih vzdignili se
pristav Kralj z ženo in njeno sestričino, gospodičino
Lujizo, Nikolaj in Tončika. Hlapec je bil uže pred
njimi odšel, obtovorjen z vsemi pripravami za tečen
zajutrek, kateri se je imel na gori pri ognji na
prostem pred kapelico pripravljati.

Do pod gore so se vozili, potem pak je bilo
treba peš korakati.

Jutro je bilo krasno, nobene meglice nikjer
videti.

Kmalu ko so začeli navzgor hoditi, videlo se
je, da bolehna pristavljeva žena ne more dohajati
drugih, za to sta jo prijela njen mož in Tončika
vsak za jedno podpázuho. A še takisto je šlo po
polževo.

„Midva nečeva tako počasi hoditi. Stopiva brže, nič ne de, če sva prej na vrhu,“ reče gospodična Lujiza Nikolaju, izroči mu svoj plêd, in stopi urnim korakom naprej. Nikolaj je tako moral tudi urneje stopiti. Ker se je steza mej brinjem in črešminjevim ter družim grmovjem po kačje vila, kmalu onih treh za soboj nijsta več videla, ko sta nazaj pogledovala.

„Zdaj sem pa uže trudna,“ reče gospica, ki je dozdej pred Nikolajem hitro navzgor stopala, ter postoji. Krasna rudečica je bila oblila njeno polno lepo lice in labudovi vrat, in oči so jej veselo iskrile.

Ko Nikolaj do nje pride, dene mu roko pod njegovo ramo, široki rokav se odgane po belej lakti nazaj, kakoršne on še nikdar nij videl.

„Če ste vi tako negalantni, da mi roke in podpore ne ponudite, jemljem si jo sama,“ reče ona.

Nikolaj kasneje nij vedel povedati, kaj je na to odgovoril. Posebno kaj pametnega menda nij bilo.

Tu je treba dodati, da Nikolaj vsled daljšega občevanja z gospodično nij imel več one „antipatije“, o katerej si je od početka mislil, da jo ima do nje, vendar sam nij bil še nikdar z njo. Vselej jo je našel le pri Tončiki.

„Slišite, nekaj mi morate pojasniti, gospod Nikolaj. (Ona ga je krstnim imenom klicala, ker je od Tončike vedno tako slišala, ali pa mogoče tudi, da njegov priimek njenim mestnim ušesom nij ugajal.) Hočete?“

„Gotovo, če morem.“

„Prav lahko. Vi ste jedini zmožni odgovoriti na vprašanje. Jaz sem Tončiko vprašala, ali me bode povabila na svoje ženitovanje. Pri tej priliki pa sem zvedela, da se niti ne ve, kedaj bode. Zatorej se moram na vas obrniti.“

„Tega pa tudi jaz natanko še ne vem,“ odgovori on; nij mu bilo ljubo, da je o tem začela govoriti.

„Kako to, da ne?“

„Nijsem še odločil časa; a tudi nij le od mene odvisno, temuč so še neke male razmere.“

„Kake razmere? Le glejte, da mi nazadnje mojo ljubo, drago prijateljico še pustite in se drugod zaljubite. Tedaj, kedaj me boste povabili?“

„Boste li vsak čas iz mesta hoteli priti?“

„Za mojo prijateljico, mojo séstrico Tončiko pridem, kadar koli in od koder bodi. Res! Jaz jo imam tako rada, kakor da bi mi sestra bila. Zarad

nje pridem. In nazadnje — da ne boste hudi — tudi nekoliko zarad vas, ker menda ženin moje séstrice je vendar tudi nekoliko moj . . .“

„Moj brat . . . le izrecite,“ dopolni on.

„Ne . . . svak sem hotela reči.“

„Je li to velik razloček?“

„Velik. Sicer pa, če mi ravno hočete biti brat, nimam nič zoper to ugovarjati.“

„In vi meni sestra?“ vpraša on.

„To se razumeje da.“

„Hočem!“

Ona se pripogne naprej in nazaj obrnenim obrazom mu v oči pogleda z nepopisno sladkim nasmehom vprašaje:

„Res? Dajte roko na to.“

Oči so se srečale z očmi. Nikolaj nij še nikdar tacih videl. Niti zavedel se nij, da je stisneno držal njeno ročico več sekund, predno mu jo je zmuznila.

„Vi niste nobene sestre imeli?“ vpraša ona potem, ko stopata vštric naprej vzgoro.

„Nobene.“

„In brata ne?“

„Tudi ne.“

„Jaz pač, ali pomrli so mi.“ Zdaj mu začne ona pripovedovati svoje življenje.

In lepo je znala pripovedovati.

Ginljivo družinsko sliko mu je narisala iz svoje mladosti, ko je imela še mater, brata in sestro, kako ljubo je živela z njimi tako dolgo, da jih je zaporedom smrt pokosila in je ona sirota morala pri omoženej sestričini, gospé Kraljevej, zavetja iskati.

Nikolaj je naenkrat izpoznal tu veliko srce, ljubezni polno in ljubezni potrebno.

Zanimalo ga je njeno pripovedovanje in podaljšal ga je s tem, da jo je izpraševal o tem in onem na drobneje, a ona mu je z veliko odkritosrčnostjo na vse odgovarjala.

Mej tem sta hodila bolj počasi, in on je morda nehote pod pazuho njeno roko tesneje držal nego prej. A tudi če je hoté to storil, saj je smel, nij li bil odslej njen brat?

XVII.

Ko sta na goro prišla, bilo je nekaj gospode uže pred cerkvico na travi zbrane, drugih so še pričakovali. Počasi je bila cela družba skupaj in

tudi pristavljevo ženo sta bila njen mož in Tončika srečno dovela.

Nečemo govoriti o pobožnosti, katera je bila pri tem in onem udu družbe mej mašo videti. To bodi bogu prepuščeno. Le tolikanj naj bode, naš Nikolaj zatožen pri pobožnej bralki, da je jako razmišljen slonel ob zidu mej sv. opravilom. A bila je Tončika tolikanj pridnejša. Ona je klečala pri stranskem altarčku pri podobi matere božje in nij imela oči ni sluha za druge stvari, nego za božjo.

Po maši so na prostem pri ognji kuhali sī zajutrek, sedeli in čepeli okolo in šale uganjali, dovtipne in navadne, vsak po svojih darovih. Pozneje se je improviziral celo ples in družba je bila tako vesela, da je celo kaplan s staro gospo trikrat zavrtel se, spremljan z velicim rokopleskom.

„Kako vam dopade?“ vpraša gospodična Lujiza, prišedši k Nikolaju, ki je denes precej malo udeleževal se občnega veselja.

„Prilično. A vam?“

„Nò! Bilo bi, a preveč nas je, preveč je taciñ ljudij prišlo, ki ne spadajo mej nas, pogledjte ono le žensko, kako lice! Nekatero osebo se mi zde pre . . . pre . . . oprostite, da naravnost rečem preordinarne.“

Nikolaj začne društvo opazovati in zdaj se je še njemu zdelo, da je tako, kakor je gospodična rekla.

„Kaj ti je denes?“ vpraša ga dozdej vesela Tončika s tiho skrbjo.

„Kaj mi hoče biti?“ odgovori on pólu osorno, a se popravi takoj mečje pristavljajoč: „Ne zahtevaj, da bi jaz tako bil, kakor vsak drug, kadar nissem pri dobri volji, in denes slučajno nissem.“

„Kako je to slučajno,“ vpraša ona, „si li bolan?“

„Ne!“ odgovori on s tacim glasom, da se ga nij upala dalje izpraševati.

Mej prvimi, ki so odšli z brda domov, bili so naši znanci. Gospa Kraljeva je mej potom govorila, da se jej letos nij bilo tako prijetno pri sv. Antonu kakor lani.

Tudi Tončika nij bila zadovoljna zvečer doma ko je spat šla. Zakaj je bil on denes tako čuden, včasi na potu domov celo skoro neprijazen? Mar je ne ljubi?

Dvom, dvom, ti prvi črv, ki glodati začanjaš v ljubečem srci, in v sreči delaš nesrečne ljudi.

Tako zelo se je veselila uže dolgo prej na ta izlet, a zdaj se je tako čudno končal . . .

Nikelj, Nikelj, ti nijsi tako dober, kakor sem včasi mislila, ne, nijsi! Ali vendar te tako neizrečeno rado ima, to dekletce tu, in sicer tacega, kakoršen si, prav tacega, tebe vsega. Nij treba, da bi boljši bil. Samo ljubiti bi jo moral . . .

In solze so lezle po gladkem mladem lici in kapale na belo zglavje v postelji uboge Tončike.

XVIII.

V pivnej izbi Pridanove hiše sta pri vinu sedela delavnega dne dva kmeta pri vinu, umazana tovariša in sta se zabavala po svoje.

Vrata se odpro in še tretji pride. Na močnatej obleki se mu pozna, da je málinar.

„Vidiš ga? Kadar nij mačke doma, miši plešejo,“ pravi jeden kmetov. „Davi sem videl starega Kolodeja, ki se je s sinom nekamo vozil. Menda ga še domov nij in glej ga málinarja njegovega tu. Kam je pa šel tvoj stari?“

„V mesto sta šla. Nikelj je dobil leta in bode potegnil denar, kar ga ima po materi dobiti. Od

zdej bode on gospodar doli pri nas v malinu,“ pripoveduje málinar.

„Tako je vendar res, da se oženi?“ vpraša drug kmet.

„To je da! Malo hišo zraven málina uže popravljajo. Ves teden imamo zidarje. Pred pustom bode póčilo.“

„Pridan naj bode vesel.“

„Dobro bode hčer oddal, to je res.“

„Kje pa je, da ga nij videti.“

„Tist svoj časnik bere zunaj,“ pravi malinar.

„Nij čudo, da je tako moder, ki zmirom v časnike gleda in zna pozvedeti, kaj se po svetu godi in pravi,“ приметne kmet.

„I kaj pak,“ odvráča drug. „Meniš li, da je v tistih časnikih kaj resničnega in pametnega? Nič, jaz ti povem. Kako se more zmirom toliko novega na svetu zgoditi, da bi toliko popisali, kakor popišejo ti, kateri časnike izdajejo. Ne more se! Zato morajo lagati.“

„Kdo jih sili,“ opomisli bistrourno drugi.

„Ali pa neumne reči pišejo,“ nadaljuje prvi. Ali sta slišala tam po zimi, kaj je nam enkrat Pridan iz časnika bral o tistih dveh golobih?“

„Nijsva ne.“

„Nu, zapisano je stalo, da so, ne vem uže kje, dva goloba iz snega izkopali, katera sta bila sè strehe pala, ko je sneg šel in osem dni v snežnem zametu živa ostala.“

„Nij mogoče.“

„Ka ne bi bilo? Jaz pa pravim, to nij nič posebnega, nič čudnega. Ko bi jaz znal časnik pisati, jaz bi pa nekaj bolj čudnega povedal in popisal. Kaj bode to, osem dnij pod snegom? To nij nič. Jaz sem pak zraven bil, ko smo pri Nastavniku seno iz senice nakladali na voz. Veste kaj smo v senu našli okolo vseh svetnikov? Eno kokoš smo našli, živo kokoš, živo, ki je bila dvanajst tednov prej v seno zakopana. Živo smo še našli, naj me ta ali tisti vzame, če nij resnica. Res je, da je bila tako shujšana, da je je bilo sama kost in koža, prav sama; ali živa je še bila. Vidiš kaj tacega pa ne denejo v časnike.“

„Bog ve, ali bodo dejali to v časnike, da se naš Nikelj ženi?“ vpraša málinar.

„To bi bilo pa uže vredno,“ meni kmet.

„Potlej pa veste kaj,“ oglasi se še málinar,

„dva glažka brinovca bi plačal jaz tistemu, ki bi

v časnike dal, kako je naš Luka, ta stari, siten gospodar.“

„Bog ve, kakšen bode sin?“ pristavi kmet.

„Dobro in pridno gospodinjo dobi, Pridanovo,“ reče drugi.

„Ali je še nema. Dokler duhoven ne govori, se lahko še vse razvalí.“

„Včasi je bilo uže tako, to je res.“

XIX.

Jesen je bila tu, uže kasna jesen. Perje na divjej vinskej trti okolo gospodske hiše Podvinom je bilo rudečkasto postalo, potem pa rumeno in je odpadalo. Dan je bil kratek, jutro hladno, večer otožen — več nij bil čas bivanja na kmetih. Gospodu Kralju je bil potekel tudi odpust, drug dan je bil odhod v mesto napovedan.

Gospodična Lujiza se je bila na večer Tončiki napovedala, da pride po slovo. Tudi Nikolaj je bil povabljen, naj pride k Pridanovim tega po polu dne. In prišel je bil.

Sedeli so vsi trije skupaj do mraka in govorili.

O mraku reče gospica Lujiza :

„Ker je danes zadnji večer letos, da sem pri vas, Tončika, ostanem še nekoliko dalje; da me kasneje ne bode strah, izpremi me gospod Nikolaj ne li?“

„Z veseljem, če hočete do mesta, ne le do doma tu gori,“ odgovori Nikolaj brzo. In resnico je govoril. Gospica se mu je zdaj vsa drugačna zdela nego od početka, in jako žal mu je bilo, da odhaja.

„Do mesta? Potem bi bila Tončika huda?“ pravi gospodična.

„O nič, naj bi te izpremil, dokler je; samo da potem skoraj nazaj pride,“ meni zvestodušno Tončika.

Uže temà, prav gosta tema je bila, ko se je začela gospodična poslavljati. Tončika je hotela hlapca dati jima, da bi svetil, ali Lujiza je to odbila, češ, prvič nij daleč, drugič z gospodom Nikolajem pot poznavà, da prideva lahko z zavezanimi očmi domov. To je bilo res.

„Če te danes zadnjič kot deklico vidim, srečna bodi.“ S temi besedami se je končno Lujiza od prijateljice poslovila, katera jo je v tretje poljubila in solze v očeh imela ter govoriti ne mogla, da si je vedela, da jo jutri, ko se bode mimo vozila, lahko še enkrat vidi.

Petnajst korakov od hiše nijsta govorila Lujiza in njen spremljevalec Nikolaj ničesa. Nikolaju je bilo nekako hudo, da odhaja ta prijateljica njegova in njegove — neveste. Ona bog zna kaj je mislila.

„Temà je,“ reče potem ona in globočje potisne svojo roko pod njegovo pázubo.

„Kod ideva, po cesti ali po stezi?“ vpraša Nikolaj. Po stezi je bilo prav blizu, po cesti pa dalje na okolo.

„Po cesti,“ odgovori ona.

„Tudi meni je ljubše po cesti.“

„Zakaj vam?“

„Ker dalje ostaneva skupaj.“

Premolk. Naenkrat ona postane, in ne snevši roke izpod njegove rame tudi njega zadrži.

„Ali se domislite pota na Brinjevo brdo in najinega pogovora,“ vpraša ona, in glas jej je bil čudno mehak.

„Dobro. Kako se ne bi domislil? Ob onej priliki sem vas, gospodična, stoprav popolnem izpoznal in tako spoštovati začel, kakor . . .“

„Nič komplimentov od vas! Od vas samo odkritosrčnost. No veste, da sem vam tačas ponudila se in obljubila na vaše ženitovanje priti? Denes pa

moram svojo obljubo oporeči. Vi boste svatovali uže pred pustom, slišala sem; a jaz ne bodem mogla priti.“

„Potem jaz vse preložim čez veliko noč,“ reče on naglo in odločno.

„Zarad mene?“

„Zarad vas.“

„A jaz najbrž tudi po velikej noči ne bodem mogla priti.“

„Zakaj ne, gospodična? Smem li vedeti ali ugibati uzrok.“

„Pustite. Uganiti ga vi ne morete, povedati ga vam pa jaz ne morem.“

Počasi, prav počasi sta koračila dalje.

„Ali se domišljate, da tačas, ko sva prijateljstvo ali bratstvo sklenila, izgovorila sem si jaz pravice take zveze?“ vpraša ona glasneje in videzno veselejša.

„Domišljam se, ali žalibog da dosedaj teh pravic niste rabili, vsaj jaz nijsem čutil, da bi jih bili.“

„Tedaj hočem jedno sedaj rabiti: Tončiko, svojo malo prijateljico, ki bode kmalu vaša žena, vam priporočam . . . Jaz mislim, da smem z vami govoriti, kakor z bratom, brez okolišev . . . Izpoznala

sem vas, da imate blago srce, plemenito dušo in vse lastnosti, ki morejo mlado deklico osrečiti. Za to sem vesela, da boste osrečili mojo ljubo prijateljico, mojo Tončiko. Ona je res dobra deklica in jaz ne dvomim, da boste to iz nje naredili, kar za svojo srečo potrebujete in kar zaslužite, to vam brez uklanjanja rečem. Ona je še nekoliko — kako bi rekla — dete, ljubeznjivo dete, a vendar dete. Za to me je prav srčno veselilo, ko sem zapazila, da imate sami odprte oči in veste, kde je dobro, da Tončika še kaj pridobi, namreč, da ste začeli njeno nekoliko pomanjkljivo literarno izobraženje dopolnjevati. To ste jako dobro učinili. A morate nadaljevati. In sicer zdaj, pred poroko, gospod moj, potem, pravijo, ne gre več tako rado lepo in gladko. To se ve, Tončika je v tem oziru izjema. Na vašej strani mora vedno tako ljubo in sprejemljivo dete ostati, kakor je. Pa, morda ste nevoljni na me, da vam take reči govorim.“

„Na vas nij mogoče, da bi nevoljen bil, posebno ne, če govorite iz moje duše, gospodična,“ reče Nikolaj. „Baš na tem govorjenji vas zopet izpoznam kot prijateljico, sestro . . .“ Rekši nehote vzdihne.

„Vzdihnilo ste?“ vpraša ga ona mehko.

„Mislite li, da bodem jaz srečen ž njo, prav srečen?“ vpraša on poluglasno in boječe.

„Jaz upam,“ odgovori ona. „Ali ne smete pozabiti pregovora, da vsak človek je sam kovač svoje sreče. Vi se sami srečnega naredite, ker morete. Mož ste, za to imate izbiro. Me ženske smo na slabšem v tem oziru, ker se moramo izbirati dati. Ko bi vi ne bili uže izbrali, reklo bi se vam bilo lahko: glej da dobiš in najdeš tako srce, kakor je tvojemu prikladno in sorodno. Zdaj pa, ko ste uže izbrali in uže zavezali se na pol, zdaj vam je samo svetovati, da izbrano srce sebi priklonite, da mlado drevesce v tako rast pripravite, kakor je za vas dobro, po svojih srčnih in duševnih potrebah.“

„In kake mislite, da so te pri meni?“ vpraša on.

„Jaz vam bodem odkritosrčno govorila.“

„Tako, kakor v duši govorite.“

„Vi, gospod Nikolaj,“ začne ona in roka njena pod njegovo pázuho naglo v tem hipu malo višje zleze, „vi imate mehko srce, torej potrebujete tudi žene, ki vaš čut razume, ne z glavo, temuč s srcem; pa tudi razum vaš in izobraženje sploh se pri vas, kakor pri vseh blažjih naturah, opira na srce. Zatorej

morate na to gledati, da bode vaša žena v vsem i
znala i rada hotela in mogla vaše misli misliti, vaše
nazore ceniti, vaše skrbi skrbeti, vaše ljubezni ljubiti.
Jaz vsaj si ne morem bolj pustega misliti, kakor
moža, duhovitega in pametnega, ki je na vse življenje
navezan živeti z ženskim bitjem v najožjej zvezi,
katero ga ne ume, ali kateremu se celo ono smešno
zdi, kar je izobraženemu in značajnemu možu važno
in imenitno.“

„To je istina,“ reče Nikolaj zategneno.

„No vidite! Potem glejte, da bodete iz Tončike
pred poroko vse to naredili.“

„Iz nje? Je li toliko mogoče?“ vpraša on.

„Jaz mislim, a ne vem. Mislim da. Ker uže
tako zaupno govoriva, vam menda uže lahko tudi
povem, da mé mlade ženske smo sploh sprejemljive,
mehke, učljive. Vi ne veste, koliko tak mlad mož,
kakor ste vi, z ljubeznijo in dobro besedo pri nas
opravi, ako hoče. Storite vi tako v svojej stvari.“

To sta zopet stoje govorila. Zdaj se jameta
počasi dalje premikati.

„Ali boste vi taki, ko se omožite, kakor ste
mi prej govorili, gospodična?“ vpraša zdajci on ter
zopet obstane z njo.

„Jaz imam previsoke misli o sreči zakonskega življenja, nego da bi drugače ravnala. Rajši se ne omožim nikdar; a če to pravim, ne smete misliti, da govorim tako, kakor vsako mlado dekletce, pa drugače mislim. Ne, jaz vam prav naravnost povem, da se bodem še celo rada možila, ako, a samo ako dobim moža, ljubezni vrednega in ljubezni zmožnega. Jaz si ne morem misliti nikjer večje sreče, nego v tacem zakonu. Kaj pa je mogoče lepšega in slajšega nego zavest, da imaš dušo poleg sebe, katero z vso ljubeznijo ljubiti smeš, da celo ljubiti moraš, in ona tebe ljubiti sme in mora.“

„In jaz te moram ljubiti!“ zakliče kakor blazen Nikolaj, pritegne jo za roko pod pázuho k sebi, z drugo jo burno objame in strastno lice jej poljubljuje . . .

Nikolaj je bil v tem hipu tako razburjen, da tudi kasneje čase nij mogel domisliti se, kako in ali se mu je Lujiza branila poljubljenja, in kaj je rekla, le toliko ve, da je stopinje na cesti zaslišal, Adjunkt Kralj je bil sestričini naproti prišel.

Nikolaj se je vrnil domov. A kak!

XX.

Drug dan je močno deževalo.

„Brinjevo brdo ima meglen klobuk, to kaže, da bode dolgo dež šel, a mi še stelje nemamo, repa je tudi še na polji, hu-hu-hu!“ jadikaval je stari oče Luka Kolodej doli na vežnem pragu zlo vreme opazovaje.

Nikolaju pa je bilo to vreme po volji.

„Zdaj ne more še odpotovati, denes še ne, in videl jo bodem!“ šepetaje on sam pri sebi in nalslanja žareče čelo na hladno steklo svojega okna.

Tako razburjen še nikdar nij bil kakor od sinoči do zdaj. Vse se mu je zdelo kakor sanje, a znal je, da je velika resnica.

„Ona, samo ona razumeva in govori jezik mojega srca, ona mora moja biti,“ to so mu misli o gospodični Lujizi ponavljale v vseh razlikah; in Tončike se nij spominjal, a če mu je v misel prišla, bila mu je sitna misel in otresal se je je.

Pisal je bil gospodični na vse zgodaj v jutru kratko, a strastno pismice, v katerem jo je rotil, da denes naj ne odhaja, pa da mu naznani, kje more na samem ž njo govoriti, kar mora in hoče.

Odgovor dojde. Pisala mu je, da vsled slabega vremena denes ne odpotujejo še, morda celo še jutri ne. Naj pride ob mraku pod samotni kozolec, ki stoji za mejo pod njih hišo. A naj tako pride, da ga nihče ne opazi.

Ta dan je bil dolg dan Nikolajevega življenja, da si so jesen baje dnevi kratki in je malo do mraka.

Uže pred mrakom je Nikolaj pod zaznamovanim kozolcem stal, srce mu je nemirno bilo, ko se je vedno oziral po oglu, izza katerega je morala priti.

Nazadnje je prišla, krasna ženska, kakor kraljica.

Kakor boječe se je okolo in okolo ozrla in rekla: „Ko bi naju kdo videl?“

„In ko naji ves svet videl, jaz bi mu zaklical, kar sem vam sinoči rekel!“ vzklikne Nikolaj.

„Počasi, prijatelj,“ reče ona in mu ljubeznjivo odkaže sedež poleg sebe na nakupičeni slami. „Vi ste prenagel.“

„Ne, ne . . .“

„Pst! Dajte meni izgovoriti. Na sinočnjo besedo se ne sklicujte. Hitra je bila. Jaz vam je ne zamerim. Vendar, gospod Nikolaj, vi veste, da so še drugi,

ki imajo pravico za vas zanimati se, in ki bi vam zamerili, ko bi vas bili slišali.“

„Ne omenjajte mi . . .“

„Prosim! Vi ste zaročeni, z mojo prijateljico zaročeni, a tako govorite z menoj? Ne izvira li tako postopanje bolj iz lehkomišelnosti, nego iz globocega čuta? Odgovorite mi na to!“

„Na videz mi smete lehkomišljenost očitati, ali le na videz. Sicer pa mi recite, kar hočete, recite, kaj naj storim, da dokažem globokost svojega čutenja do vas, le do vas . . .“

„Prijatelja sva si lahko, brat in sestra, dragi gospod Kolodej, več ne moreva, ne smeva,“ dahne ona in ga s svojim pogledom pogleda, s pogledom, ki mu je notri v dušo posegel.

„Ne smeva? Kdo more braniti, ako hočeva, ako hočete vi?“ vzplameni on.

„Dolžnost prijateljstva.“

„Nič, nikdar! Moja bodi, biti moraš! Zakaj si mi odkrila svojo dušo, zakaj si se mi pokazala, kakor te želim, zakaj si mi odkrila bogato srce, da mi hočeš zdaj, ko sem poželjivo roko stegnil po večjeji sreči, nego sem jo upal doseči, odtegniti vse, odtegniti sebe? Ne, ne béži, ostani pri meni, sreča moja!“

Poljubi jej roko in ona se ne brani.

„In ti me res ljubiš?“ vpraša ona kakor v misli zatopljena.

„Vprašati moreš še? Po mojej sinočnej in zdanjej izpovedbi? Ali ti sinoči nij globoko v dušo donelo, kakor je meni globoko iz duše prišlo, po sili, ne vem kako, ne kedaj: da te ljubim?“

„In kaj poreče ona?“

Za trenotek prevleče Nikolajevo čelo oblak nezadovoljstva, a precej pravi:

„Kar hoče! Sem li jaz dolžan za to, ker sem se enkrat prenaglil, svojo boljšo, svojo največjo srečo žrtvovati? Nijsem!“

„Nijsi, to je res. Ali pač, prijatelj moj, ako hočeš ti mene ljubiti, moral bi me spoštovati. Kako pak me moreš spoštovati, ako storim kar ti hočeš, in ti dam srce, katero ti nij neprijazno, jaz prijateljica njena, Tončikina, ki ima tvojo besedo, in tako neko pravico do tebe? Ne bi li to nelepo bilo od mene?“

„Ne govori mi tako!“ vzklikne on. „Ne očitaj mi jedne moje zmote, ker le zmeta je bila moja razmera z njo. Ne sili me, da bi bil nesrečen; in nesrečen bi bil, ko bi moral zdaj na njenej strani biti, kar sem v tvoje srce videl, kar tebe poznam,

duša moja. Ti si blaga, ti o prijateljstvu ne moreš drugače misliti in govoriti, kakor govoriš. Ali če je kaj greha v tem, moj naj bode, samo moj, jaz vse na sebe vzamem, samo ne odrekaj mi, brez česar mi je zdaj življenje nič, svoje ljubezni!"

Žareče so se staknila ustna z ustni v dolg poljub.

Dež je začel liti in je polglasno padal na slamnato streho, pod katero sta bila, nekoliko še škropil po strani do sedeža njenega.

XXI.

Prihodnji dan pak je bilo brez dežja. Sicer je gosta in pusta mokra megla pokrivala dol, ali voziti se je bilo uže moči, zato so se Kraljevi odpeljali.

Pristav je bil uže prej pri Pridanu vse poravnal. Vendar je Tončika stala, ko so jej povedali, da se podvinski voz bliža, na pragu in pričakovala ga. Prepričana je bila, da bode njena prijateljica, gospica Lujiza, da si se je uže predvčeranjem poslavljal, še vstavila se na zadnji poljub. Ko je voz prav blizu bil, stopi s praga in gre proti cesti.

A strmeč in sramovaje se obstoji. Voz je mimo nje zdrdral, kakor se je zdelo, na ukaz njene prijateljice same, pristav jej je samo z roko migal

pozdrav, in prijateljica je ponosno počasno z glavo naklonila se.

To je bilo poniženje, razžaljenje. Zakaj? Nič hudega si nij bila v svesti, nobene zle besede, nobenega tacega dejanja, nobene zamere.

Solze jej v oči pridejo, ko v vežo stopi. Nameni si, kako bode Nikolaju vse to povedala. Vendar je Nikolaj prav sodil, ko je dejal, da so ta gospoda neodkritosrčna, spremenljiva, denes drugač nego včeraj.

Ali Nikolaja nij bilo drug dan nič k njej; nij ga bilo niti tretji dan. Tončika pozabi, da se je gospodična Lujiza brez zadnjega slovesa mimo vozila, a skrbeti jo začne, kaj je vendar Nikolaju, da ga nij. Ko niti peti dan nij blizu prišel, dosegla je skrb uboge deklice tak vrhunec, da je morala nekemu zaupati, kar jo je težilo.

Tiho potoži starej dekli, kaj jo peče. Ta se namuzne, dne obe roki pod umazani predprt in reče odpravljaje se:

„Čakaj, čakaj, postopim jaz gori na Kolodejevino in Mreto povprašam, ali je on doma in kaj dela. Nič ne maraj, še rad pride, bog da ga hčeš. Uže ne more priti. Ali verjemi mi: če ga dalje ne bode k tebi, bolj te bo zažélel.“

Rekši otide dekla na Kolodéjevino in v kuhinjó k Mreti. Tu vse pozve. A kar čuje in domov prinese, nij bilo tako, da bi bilo moglo Tončiko utolažiti.

Predvčeranjem je v mesto odšel, s starim sta se prej nekaj prepirala, ker mu je povedal, da bode več dnij v mestu ostal, oče pak nij razumeti mogel, čemu, zakaj, kakim opravkom? Za zapravek v mesto hoditi, samo denar trositi, to se je pa Luki Kolodeju tak greh zdelo, da je v vsem lici zarudel, sinu hrbet obrnil in psa Pastuha neusmiljeno z nogo brcnil, ko mu je dobrikajoč se nasproti prišel.

In kljubu tej otčevej nevolji, odšel je bil Nikolaj v mesto, a pri Tončiki se nij nič oglasil, nič povedal! Ko bi bil le jedno besedico prej rekel, ali pošto dal, ali pisal!

Nepopisna skrb se polasti deklice. Kam je šel? Po kaj? Zakaj tako tiho? Ali pride nazaj in kedaj? Ali se mu ne bode nič hudega zgodilo?

Na vsa ta vprašanja nij znala odgovora najti sí. A stoprav zdaj si je bila v svesti, kako neizrečeno ga ljubi, da življenje brez njega od slej ne more biti pravo življenje. Ah, ko bi ga izgubila!

Daleč, kamor bi bilo, šla bi bila, da bi ga enkrat pogledala in videla, da mu nij nič hudega pripetilo se, pa bi bila zadovoljna zdaj!

„Kaj ti je, dekle?“ vpraša jo oče Pridan.

„Nič,“ morala je lagati, ker sram je je bilo povedati, da se za Niklja boji, ker ga uže pet dnij nij blizu; bala se je, da bi se oče ne posmehaval jej, ker je tako . . . nespametna, da se boji, kjer se nij treba bati. Nij treba! Lehko rečeno, ali . . .

XXII.

Minilo je štirnajst dnij. Nikolaja nij bilo iz mesta domov. Luka Kolodej je zamišljen okolo doma hodil, v tem malem času so se mu bile na lici neke nove gube pokazale, hlapce je menj kregal, psov ne več vsako jutro božal.

Tončika je tačas prestala nepopisne muke, izvirajoče iz negotovosti. Ali jo zapušča? Zakaj je tako neusmiljen, da tega niti ne pové? Zakaj vsaj ne piše, naravnost, kakor bi se spodobilo možu? Ali je mar bolan!

Solze je nijso utolažile; molitev le nekoliko; lice jej je bledelo. Oče je to videl, uzrok lahko uganil in jezen je bil, a tudi slutil, da iz vsega

tega ne bode dobro. Brusil se je sam pri sebi, kako ga bode robato izpovedal, kadar ga le dobi.

Neki dan je prišel Pridan domov in Tončiko poklical v vežo. Tam je počasi iz naprsnega žepa vzel svojo veliko rudeče-usnjato listnico in rekel hčeri:

„Nekaj ti bom dal. Zdi se mi, da te ne bode razveselilo. Ali pametna bodi. Bog je tako hotel. Če nij ta, bode pa drugi. Tako si misli, ako bodeš brala, kar ti všeč ne bode.“

Rekši jej izroči pismice.

„To le sem dobil gori pri Luki. Priloženo je bilo v drugem pismu in je do tebe. Ker očetu nič dobrega ne piše, tudi tebi ne, sodim. Vetrnik hoče to zimo v mestu ostati. Nič ne dene, naj bode kjer hoče.“

Tončiki se je delalo črno pred očmi, ko je pismice vzela in zadnjimi močmi šla po stopnicah gori v svojo izbico. Tam sede na svojo posteljo in po malem odmoru s tresočima rokama raztrga pisemski zavitek in bere:

„Ljuba sestričina! Jaz sem trdno prepričanje dobil, da bi ti ne mogla srečna biti z menoj. Zato ti dam tvojo in jemljem svojo besedo nazaj.

Nikolaj.“

Oče Pridan prehodi enkrat svoje dvorišče. Vrnivši se v vežo, pogleda v kuhinjo, ter reče dekli Barbi: „Skoči, skoči gori in pogledaj, kaj Tončika dela. Le precej!“

Ko dekla duri Tončikine sobice odpre, na ves glas zakrikne. Deklica je ležala v nesvesti na tleh.

XXIII.

Huda zima je bila zunaj po mestu, in na stolpih je bila ura odbila najmanj, ko so v malej krčmi v predmestji še trije mladi gospodje skupaj pri vinu sedeli in pušili. Gost dim, kateri je okuževal zrak v malej vinskeje ekstra-sobici, dokazoval je, da je moralo prej več gostov tu biti, ki so pokušali izvrstno kapljo, kakoršna se je tu „pri belem psu“ zmirom, uže od nekdanj dobivala. Ti trije so bili zadnji ostali, *uže izmeje teh se je jeden vzdigoval in ta je bil naš znanec, pristav Kralj.*

„Pij še polovičico, in počakaj še pol ure; ne boj se pridige za gardinami; tisto imaš uže tako ali tako,“ reče jeden izmeje onih dveh, kacih devet in dvajset let star mlad mož z naočniki.

„Ne morem, ljubi moj doktorček. Jutri moram zgodaj vstati, imam komisijo,“ odgovori oni.

„Še samo jedno vprašanje,“ pravi dalje doktor ter prime Kralja za zimsko suknjo, kakor bi ga hotel vstaviti. „Ali prideš na trgovski ples?“

„Vabljen sem. Veseli me baš ne. Ali ker gre žena in njena sestričina, moram tudi jaz iti. Zakaj vprašaš?“

„Dobro! Ti si znan s tistim mladim Kolodejem. Meni je do tega, da se z njim seznanim. Če bode prilika nanesla, predstavi me, a ne da bi povedal, da sem te prosil; tako, kakor da bi slučajno bilo.“

„Saj ti ga lahko jutri sem pripeljem.“

„Izvrstno! A nič praviti!“

Pristav otide.

„Kako zanimanje pa imaš za onega človeka? Kako si ga imenoval?“

„Kolodej. Če bodeš molčal, pa ti povem nekaj, česar ti še nissem, da si ravno se sicer do dobrega poznavava in, kakor upam, boljših prijateljev nij prav mnogo več, nego sva si midva.“

Prijatelja trčita in oni reče :

„Tako? Torej skrivnosti imaš še? Ven z njimi; menda ti molčanja nij treba posebno še prisegati od moje strani.“

„Ali poznaš sestričino ženi tega Kralja?“

„Lepo Vitko? Kako bi je ne poznal. Saj bi se bil skoraj zaljubil v njo!“

„Jaz pak sem uže bil zaljubljen v njo popolnem, do ušes!“

„Glej, glej! In nič nijsi povedal? Zakaj praviš, „bil“? Torej nijsi več? To jako obžalujem, lepa deklica je res.“

„A samo lepa. Sicer samopridnica. To sem jaz izkusil. Tudi je bila čela najina reč tiha, ali pozabiti je vendar čisto ne morem. In ker se mi oni človek, ki ga zdaj v mrežah ima, poštenega lica vidi, rad bi ga vsaj poznal, da si od kraja, ko sem slišal, da je nalašč zarad nje s kmetov v mesto prišel prezimovat, nijsem nič kaj simpatij zanj imel. Ali človek se mora tudi premagovati.“

„Da bi mu odsvetoval, ti veliki modrec?“

„Tudi mogoče. Kakoršen je človek.“

„Beži, beži. Ne smeši se mi s tacimi intrigami. Kaj ti mari? Skrbi za se. Jaz bi se uže ne vtikal.“

„A jaz se morda bodem. Pusti me. Nekoliko je tudi maščevanja zraven. Sicer pa pravim: m o r d a se bodem vtikal. Odvisno je od tega, kakšen človek je on, in ali bode prilika nanesla možnost.“

„Mož se nad žensko najbolj maščuje, če se ne zmeni zanjo,“ pravi pivski filozof in si počasi cigaro prižge, potem pa iz polne čaše zalije vina vá-se.

Ali drug večer je bil vendar Kralj privedel Kolodeja soboj v krčmo in predstavljal: „Gospod Kolodej — dr. Lok.“ Znanje je bilo storjeno, čez nekaj večerov — tudi slovenska bratovščina pita.

XXIV.

Cel mesec se je uže govorilo po mestu o velikih pripravah za tako zvani trgovski ples, ki bi imel biti letos krasnejši, nego kateri koli, in nadepolno srce najmlajšega trgovskega pomočnika predmestne specerijske prodajalnice poskakovalo je v pričakovanji veselja, ki ga bode mogoče uživati; starejši tovariš njegov pak je v polnem taktu premeril ozki prostor za prodajalno mizo, in potegnil umazane manšete za pol pedi iz rokavcev, češ, tako bomo storili z lepimi, belimi, ko bomo stopili v plesno dvorano.

Ženski spol pak je kupoval, meril in šival, ter belil si lepo glavo, kako se bode to podajalo, kako se bode ono prilegalo. Toaletne skrivnosti so se nosile in poročale po mestu, kakor najimenitnejši,

svet pretresujoči dogodki, in celo skopi filister, ki je nerad in le po hudem boji sè svojo ženo ali „boljšo polovico“ posegel v žep, nasmehljal se je naposled, čuvši kako bode to lepo, kako ono zmagovito krasno.

Godilo se je, kakor se godi v večjej ali manjšej meri vsako leto, vsak predpust, in čas je v svojem enakomernem teku vendar pripeljal tudi zaželeni večer.

V dvorani, pri katere okinčavanji so se merili vsi zvedenci v urejevanji uličnih trgovskih razstav, zbral se je točno cel odbor, ki je prevzel častno nalogo, osnovati in voditi ta ples. Prihajali so prvi gosti, in iz toaletne sobe so prišumele prve dame v dvorano. Odborniki se jih obstopili, ter vodili k sedežem, trudivši se zabavati jih, kolikor moč. Take zabavne fraze tudi na trgovskem plesu niso drugačne kakor drugod.

Dvorana se je urno polnila.

Tu je pristopala mati s tremi sila odkritimi hčeram, ter zasedla kot dvorane, od koder jej je bilo moč prezreti cel prostor; tam je pripeljal oče svojo ne več mlado, a tudi še ne staro dvomljivo krasotico in izročil jo v varstvo znanej dami, ki je

imela uže celo tropo deklic vsake starosti, od osemnajstega do šestindvajsetega leta pod svojimi krili. Tu je prišumel oblak bele tanjčice, iz katerega je kakor z nebesa zabliščala sedaj in sedaj, tu in tam skrita srebrna zvezdica, in kateri oblak se je po natančnem opazovanji odkril kot toaletna lastnina mlade gospe, ki je koketno in zmagovalno pomerila dva kavalerijska lejtnanta, stoječa blizu vhoda in kritikujoča oči, nosove, lase in toalete.

Tako so prihajali, drug za drugim, in ko je zavriščala godba, stopili so oni, ktere je doletela čast, pričeti ples, s ponosnimi obrazi in zavedni imenitnosti te naloge v prvo vrsto in pričeli kolobar. Trgovski ples je bil odprt. Potem pak se je v eno mer plesalo, koketiralo, kramljalo, dovtipno in neumno, pogledovalo ljubeznjivo in zavidljivo, sovražno in intrigantno, pohajkovalo in postajalo, za pahalnikom ali klakom zevalo, in vse to celo noč, pred in po kotiljonu, mej istim pa ravno tako.

A nas ne zanimajo tolikanj druge osebe in nove gruče, torej jih ne bomo predstavljali. Zadočuje morda povedati, da je bila, če prav ne po toaleti, pa gotovo po lepoti in gracijoznem obnašanji kraljica mej plesalkami gospodična Lujiza Vit.

Imela je, to se razumeje, mnogo čestilcev, ki so se skušali do nje preriti, a mej vsemi je odlikovala Nikolaja, o katerem so uže znanci vedeli, od kod in kdo je, ter da je njen bodoči.

Poleg Nikolaja pak je odlikovala gospica še jednega moža, necega štiridesetletnega slokega in tencega človeka, z dolzim licem, dolzim krivim nosom in črnimi, močno kodrajočimi se kratkimi lasmi, ki so pa uže malo v sivo barvo cikali.

Predstavljen je bil Nikolaju kot gospod Majer, torej človek z imenom, kakoršno baje v srednjej Evropi nij redko. Do denes ga Nikelj nij še videl.

Kdo je ta človek? Zakaj se peča Lujiza toliko ž njim? Odgovor na drugo vprašanje bode izviral uže iz odgovora na prvo. Na to pa bode gotovo znal odgovoriti novi prijatelj, dr. Lok. Njega se napoti Nikolaj iskat iti, v katerem kotu tiči.

Najde ga pri butelji s tovariši. Na Nikolajev migljaj pak je takoj vstal, sezute rokovice brž nataknil in pod pázuho vzevši ga, šel ž njim v drugo sobo na plesišče nazaj.

„Nekatere osebe so, o katerih mi bodeš razložil, kdo in kaj,“ reče Nikolaj.

„Jaz sem v tej zadevi kakor naučni slovník. Vse poznam; k večjemu kake dve mali, drobni, boječi grlici sti tukaj, katere je mati letos v prvič na óglede privedla, in ki so mi še neznani.“

In za istino, nij se zastonj bahal doktorček. Poznal je vse ljudi in razkladal in obiral pred Nikolajem zdaj tega, zdaj onega, moške, in še bolj ženske.

„In kdo je ta Majer?“

„Kdo? Predno na to vprašanje odgovorim, povem ti, da vrlo dobro vem, da si me dozday o vseh družih samo za to izpraševal, da si prišel tako na videz in kakor nehoté do tega Majerja?“

„O ne!“ reče Nikolaj, ali pri tej laži zarudi do ušes.

„No, tího! — Ta Majer je iz onega slovečega rodu, ki je črez rudeče morje hodil in v puščavi prepelice jedel za to, da zdaj vse človeštvo denarno odira. Vendar on nij več obrezan, ker uže njegov oče je prejel zakrament sv. krsta, to se razume, da ne iz pobožnosti ali prepričanja, temuč za to, da je zlažje kupčeval in občeval. Vidiš, in mali kramarji z dežele, ki so pri njem kupovali in ki zdaj pri tem-le kupujejo, so mu sila veliko denarja skupaj znesli. In ti brate si malo ljubosumen nanj.“

„Na tega človeka?“ reče Nikolaj kakor s žudečo se nevoljo.

„Hm! da, na tega si lahko,“ reče oni neusmiljeno. „Sicer je res, da imaš bolj ravne ude kot oni, in zrcalo te je bog zna kolikokrat uže podučilo (ne vem koliko stopinj občečloveške nečimurnosti je v tebi), da imaš sploh neprimerno lepšo postavo od njega; tudi pripovedujejo, da nijsi rojen v raztrganej koči, kakor na priliko jaz (hvala bogu, da je bilo samo enkrat). Ali s tem le krščenim čifutom se najbrž glede dedščine ne bodeš mogel mériti. In to je glavno! Denar, prijatelj, denar! Dan denes je čas materijalizma, žalibog, ali — je! In ženske se tudi po duhu časovnem obračajo. Meniš li, da tvoja ne?“ —

„Tako govorjenje si jaz odločno prepovedujem,“ reče Nikolaj nevoljen.

„Pst! Ne iz kože! Jaz vem kaj govorim. Sicer pa ti bodem jutri na razpolaganje, svojo trditev z razlogi podpreti in z dejanji, kadar bode prilika, Da se vidimo še! Plesat pojdi, tebi še dopade. Glej, začenja se.“ Rekši se izgubi mej množico.

Nikolaj je še plesal, ali dobra volja je bila čisto pri kraji za ta večer.

„Kaj ti je denes?“ vprašala ga je ona.

Ta hip sicer ne, a kasneje se je domislil, da mu je isto vprašanje stavila enkrat tudi neka druga deklica. Kasneje se je tudi domislil, da od one je bilo to malo vprašanje mehko, sočutno, skrbljivo, od te pak je bilo nekako trše, karajoče, očitajoče.

XXV.

Kakor blisk z jasnega neba je zadeia Nikolaja v sredi mestnih veselic strašna novica.

Na otčevem domu je pogorelo vse poslopje razen hiše, ki je pa tudi oškodovana.

Požar s svojo strahoto je starega očeta Luko Kolodeja tako prestrašil, da ga je mrtvoud zadel in v nesvesti leži, v sv. olje dejan, vsak čas more umreti.

Razumeje se, da je Nikolaj z viharno brzostjo na voz sel in poditi dal domov, domov, cel pot boga moleč, da bi očeta vsaj še živega našel.

Nij se mu izpolnila molitev. Ko je stopil v rojstveno hišo, ležal je oni uže brez življenja tu, ki je njemu življenje dal.

Okolo mrliča so stali domači, pa tudi oče Pridan in Tončika. Poslednja dva otideta, ko se sin jokaje vrže na brezčutnega mrtvega očeta.

Tončika, bleda močno, s solznimi očmi koraka domov, Pridan pa postane pred Kolodejevo hišo in pravi: „Zdaj joka, zdaj! Ali kdo je pomagal pri smrti? On, sin! Ko je starec tako utihnil bil, kuhalo je v njem, in to nij bilo dobro.“

Tako dolgo, da je bil pogreb končan, pomagal je „strije“ Pridan maloizvedenemu Nikolaju zvesto, a precej, ko so šli od pogreba, obrnil mu je hrbet ter mu niti ne odgovarjal več.

Premoženjske škode požar nij bil mnogo naredil, ker je bil stari Luka za vse stvari pri dobri zavarovalnici za tako nesrečo preskrbljen.

Tončike Nikolaj nij več videl. K Pridanovim se nij upal. Slaba vest ga je odganjala. Ni misliti nij mogel rad o teh rečeh.

A imel je zdaj res toliko skrbi, toliko dela, toliko pregledovanja, da nij utegnil o drugem čem misliti, nego o urejevanji vsega, kar mu je kot jedinemu naravnemu dediču pripalo.

Zato tudi v mesto nij pisal štirinajst dni, da si se niti poslovil nij bil pri odhodu od Lujize. Zdajci se začne čuditi, da mu tudi ona nij nič pisala, ona, ki ima toliko časa in nobene skrbi. Ali nij imela,

ko je gotovo zvedela, kaj ga je zadelo, nobene besede tolažbe zanj?

Piše jej, a nalašč prav kratko.

Odgovora čaka teden dnij, vsak dan pošto težko pričakovaje. Na zadnje pride drobno pismo z njeno pisavo na zavitku. Raztrga ovoj in bere:

„Dragi gospod Kolodej! Obžalujem prav srčno veliko dvojno nesrečo, ki vas je zadela. Jaz za dalje časa odpotujem, torej ne pišite. Pozdravlja Vas

Lujiza.“

Nikolaju^o je bilo, kakor da bi mu bila kri z lica šla in bi koža na njem ledenela. To je vse? Tako kratko? Kaj to znači? Odpotuje a niti ne pove kam, po kaj? Njemu tega ne pove? To hladno, kratko pismo!

Prva misel mu je bila, takoj napreči in v mesto voziti se, gotovosti iskat, le gotovosti, kaj je to in kako je mogoče!

A to misel hitro opusti. In če ga ona zapušča, nevredno bi bilo njega, moža, siliti se jej. Če je mogoče, da se obrača od njega, potem se je velikansko zmotil, potem nij vredna, da jo je kedaj videl . . . Ali to nij mogoče, od nje ne!

Sede in piše prijatelju dr. Loku, roteč ga in proseč, naj brzo pozve in poroči, kaj je o vsem. Potem ukaže Tomažu najboljša dva konja vpreči in v diru s tem pismom v mesto iti.

Čakanje odgovora mu je bilo večnost, in ker hlapca drug dan zjutraj nazaj nij bilo, napreže druge konje in se sam pelje v mesto.

Na potu sreča svojega hlapca. Ta mu pismo izroči od prijatelja doktorja, kateri mu svetuje, naj lepo doma ostane, mnogo dela, malo misli, več jé in pije, ker je vse tako, kakor je najbolj prav.

To je sumljivo. On se pelje v mesto, ne domov. Tam hoče poiskati najprej njo, če je še v mestu. Ali na potu do njenega doma se premisli, ohladi se, vrne se in poišče prijatelja.

Ta ga sprejme, kakor da bi čisto nič ne bilo. Na silna Nikolajeva vprašanja odgovori hladno: „Veš kaj, ljubi moj, vsega tega jaz nevem; ker pa nijsi hotel mojega modrega sveta poslušati, pisanega moževskega sveta, da ostani doma, in delaj, in malo misli o tem družem, no dakle pojdi z menoj, jaz te izpremim. To se ve, samo do vrat. Tukaj je. Niti odpotovala nij, za to sem ti porok, kakor sem živ in zdrav, hvala bogu.“

Ideta do Kraljevega stanovanja, Nikolaj z bijočem srcem vstopi.

„Vi iščete Lujize?“ reče pristav, ki ga sprejme v prvej sobi. „Ali žal mi je, da vam morem povedati, da je nas zapustila; rekla mi je, da odpotuje. Kam, tega ne vem, tudi nisem vprašal. Moja žena pa je zopet bolna. Križ s temi ženskami — vsak dan imajo drugo bolezen.“

„Gospod Kralj, vi vendar veste, v kakej razmeri sem jaz z gospodično . . .“

„Vem, vem. Ali tudi vi veste, da jaz nisem nikdar poželenja imel, vrednim izpoznan biti, da bi mi ženske svoje muhe in skrivnosti zaupale. Res vam ne morem postreči . . . Kaj pa pri vas novega? A propos, je li vam vse zgorelo, do tal?“

Nikolaju je bilo v tem hipu, ko ga je tako malost vpraševal z najvsakdanjejšim glasom, kakor da bi ga bil s pestjo v prsi butnil. Naglo vzame klobuk in se posloviti.

Doli spodaj ga je čakal zvesti izpremljevalec, kateri je bil mej tem najel uže prevoščeka. Sede k njemu na odprti voz, ki glasno oddrda, po mestnem tlaku.

„Kam sedaj?“ vpraša doktor.

„Kamor ti drago,“ odgovori Nikolaj pobit.

„Si li zvedel? in kaj so ti rekli?“

„Zvedel. Odpotovala je. Ti nijsi resnice vedel, ko si mi rekel, da je gotovo še tu.“

„Resnico vedel, brate, in jo še zdaj vem; samo da zdaj vem še nekaj več, namreč, da so jo tebi pritajili, in to mi vse razjasnjuje. Jaz ti še enkrat rečem: ona je tukaj, v mestu!“

Nikolaj ga pogleda srpo.

„Ali hočeš k njej iti? Ne, stoj! Kaj pa, ko bi se tako naredilo, da jo bodeš videl z oči v oči, da pa ne bode trebalo k njej iti? Znaš, ona stānuje zdaj pri ljudeh, katerim bi se moral stoprav predstaviti, če greš k njej. Za take ceremonije pa denes nijsi, preveč si uže slišal . . . Stoj no, kako bi se drugače dalo? . . . Uže imam! Predno bode pol ure, bodeš jo videl, če je le doma in če me moj račun na žensko samoljubje in radovednost ne vara.“

Rekši se sklone proti kočijažu in mu naroči ulico, kamor naj vozi.

Ničesa nijsta govorila mej to vožnjo.

Pred malo hišo z velikim vrtom ukaže doktor vozniku obstati.

„Tu?“ vpraša Nikolaj.

„Še ne, počakaj na vozu.“ S tem otide in pride s srednje lepim buketom v roci nazaj in v voz stopaje vozniku ukaže v drugo ulico voziti ter pred imenovano številko na nasprotni strani postati. Po kratkej vožnji so bili na mestu.

Tam reče doktor najetemu vozniku: „Dajte sem, jaz podržim konja, vi pa nesite ta le šop cvetja gori v prvo nadstropje, pri prvih vratih potrkajte, dajte gospodični ta šop, pa samo gospodični v roke. In ko vas bode vprašala, recite tako bolj pomeži-
kavo, na tihoma, da tist gospod, ki vas je poslal, tu doli v vozu sedi. Le brž!“

Voznik steče v hišo, doktor pa Nikolaju reče:

„Ti pa obrni vid svojih oči na prva tri okna tu gori, na vsa tri okna.“

In glej! Na oknu se prikaže žensk obraz, pogleda na ulico, zarudi, in se brzo odmakne. To je bil — njen obraz!

„Videl?“ vpraša doktor tovariša, ki je bil prebledel, in naslonil se v vozu nazaj. Na ukaz voznik obrne in odpeljeta se naglo.

XXVI.

Nikolaj bi se bil dal od doktorja voditi, kamor bi bil hotel le-ta. Bil je kakor brez volje. V priprosto samčevsko stanovanje doktorjevo prišedši, zgrudil se je na stol, in z obema rokama glavo prijemši naslonil se na pisalno mizo.

Dr. Lok je po sobi hodil gori in doli, a molčal. Znal je, da v tacih trenutkih tolažbe nij mej možmi, da je treba le časa in počakanja. Doberšno dolgo je bilo mej njima to zamolklo molčanje.

„Torej nalagala se mi je, da bi jej ne pisal več!“ vzdihne sam za-se Nikolaj, solze mu udero, in glasno, da zabobni, pade mu glava na mizo, izpod lica priteko solzé.

Dr. Lok si z obema rokama popravlja oni del obleke, ki ga prefini Francozje ne izgovarjajo, sune zdaj z levo zdaj z desno nogo od sebe, kakor da bi se za ples pripravljal, pa stáre dve mokroti v svojih očeh ter reče:

„Ko bi ne vedel, da nič ne pomaga v tacih prilikah govoriti, v kakoršnej si ti, rekel bi pač, da nobena ženska nij moške solze vredna, k večjemu mati, da mati uže! Tako pa, le iztoči se, mož,

marsikdo je uže imel podobne položaje, trpel, kakor da bi imel kakovo dušo rešiti, in mislil, zdaj, zdaj se mora svet podreti. A se le nij podrl! Da, zavoljo jedne ženske! In vendar statistika, na priliko našega mesta, uči, da jih več na svet prihaja, nego nas, gospodov stvarjenja. Na tisoče torej je tega božjega ali vražjega blaga, pa se mož joka zarad jedne, ki ga po vrhu tega ni vredna nij, in ga nikdar bila nij! Če to nij uganka, kaj pa je?“

Tako samogovoruje doktor dalje. Potem pak zopet obstane, položi roko prijatelju na ramo in pravi:

„Jaz ne vem, ali ti razumeš stvari ali ne, v katerih si, ali bolje: iz katerih si se izkopal.“

„Izkopal?“

„Da, srečno izkopal, rečem ti.“

„Ne govori tega. Jaz bi bil za tega dekleta celo v nesrečo, v svojo lastno nesrečo rad šel.“

„To še lahko storiš,“ odgovori hladnokrvno doktor.

„Kaj?“

„Ti torej ne umeješ, kako se stvari ujemajo? Vidiš, to izvira od tod, ker značaja te ženske nijsi poznal, a meni nijsi hotel verjeti, ko sem ti uže

pripovedoval, kakov je. Zdaj imaš dokaz, da je ljubila najprej tvoj denar, potem še le tebe. Razumeješ?"

„Nič ne razumejem,“ odvrne oni.

„Pismo preberi še enkrat, ki si ga dobil od nje. Tam imaš obžalovanje za svojo dvojno nesrečo. Ali nijsi mislil, kaj je poleg izgube tvojega roditelja druga tvoja nesreča?"

„Ne!“ odgovori Nikolaj in se opozori.

„No, celo mesto govori, t. j. večjidel vsi, ki te poznajo tukaj, izvzemši nas malo, ki smo pak molčali, nalašč molčali, govoré, da si do tal pogorel, z vsem premoženjem, zavarovan pak tvoj stari nij bil, skopuh.“

„To nij res!“

„Meni nij treba govoriti, da nij; jaz vem. Ali glej, ona je verjela in našli so se dobri ljudje, ki pa nijso tvoji sovražniki (kasneje ti morem tudi z imeni poslužiti), kateri so jej to potrdili. Baš zadnje dni je gospod Majer, ki nij pogorel, mnogo pri Kraljevih bil. Nasledek tega in baš povedanega si denes videl. Boga zahvali, da si jo ob pravem času izpoznal.“

„Kdo si je predrznil to laž trositi?“ vpraša Kolodej.

„Katero? Da si pogorelec, brez premoženja? Da, kakor rečeno, imena kasneje. Če ti je pa na tem, da se pri gospodični Vit ta neljuba pomota popravi, hajdi brzo, morda ustrežeš gospodični, če prideš k njej in jej kako tako-le rečeš: Oprostite, krasna gospodična, vaše izpremenjeno obnašanje meni nasproti se oslanja na malo zmoto. Jaz si v veliko srečo štejem, da vam morem one pomisleke, ki vas od mene odvrčajo, ako v premoženjskih razlogih tičé, kar se mi je povedalo, z zagotovilom pregnati, da so vsi tisti glasovi o podrtem mojem premoženjskem stanju neosnovani, netemeljiti, izmišljeni, neresnični, lažnjivi; temuč jaz sem zdaj po smrti svojega ljubeznjivega očeta v prijetnem položaji, vam, gospica, mnogo večje imenje pred noge položiti, nego sem si prej kedaj domišljeval, da bode mogoče; samo ljubite me zopet, kakor ste me ljubili, ko ste mislili, da sem bogat dedič. — Tako ali podobno pojdi govorit, in zopet si na sedlu. Greš?“

„Nikdar!“

„No, tedaj potem boga zahvali za izpoznanje. Vsako izpoznanje je bitko. Sicer pa, tu imaš

klobuk, nasadi ga in pojdiva iskat tolažbe tam, kjer jo je še vsak našel, vsaj za nekaj časa.“

XXVII.

Na svèt svojega prijatelja šel je bil Nikolaj, z namenom nekaj tednov izostati, na potovanje po južnih krajih. A vrnil se je stoprav čez več mesecev ob poletji. Zarujavel, zdrav na duhu in telesu, prišel je bil s primorja k prijatelju nazaj in mu pravil z neko veliko samozadovoljnostjo, da je sklenil, popraviti nekaj, kar je zagrešil. Kaj je to, nij vedel doktor, ker o prejšnji svoj razmeri Nikolaj z njim nij nikdar govoril. Zdaj se je malo časa mudil v mestu, z neko hlastno naglostjo se je odpravljal domov.

In zopet je drdral voz po mostu preko vode pri Pridanovih, Nikolaj Kolodej na njem. Kako ves drugačen, nego pred dobrim letom! Zdaj ga nij več vozil domač hlapec, zaupni Tomaž. Po smrti starega Luke je bila vsa Kolodejevina z mlinom vred v najem dana tujim ljudem, stara družina je bila raztepla se na vse vetrove, celo obedveh psov nij bilo več na dvoru. Tuj voznik vozi gospodarja Kolodejeve čestite hiše domov.

Luka Kolodej bi se bil v grobu obrnil, ko bi bil videl to izpremembo!

Ali zdaj se vrača Nikolaj z namenom domov, vse zopet v stari red spraviti, z najemnikom pogodbo pretrgati, sam gospodariti, delati, in še več.

Ko mu Pridanova hiša pred oči pride, gleda neprestano tja in dvakrat se nagne proti vozniku, kakor bi nekaj vprašati hotel.

„Ali naj tu pri Pridanu vstavim?“ vpraša ga voznik.

„Vozi naprej. — Torej ti ljudi poznaš?“

„Gospodarja samo,“ odgovori oni človek.

Tedaj za Tončiko nij mogel vprašati. Ali je ostala še tako, kakor je bila, ali bode mogoče popraviti, kar je grešil proti njej?

Želel je poslednje tako vroče, kakor da bi bilo to prvo njegovo čutilo.

Drugo jutro je na svojej postelji vzbudil se, rano vstal, ogledal stvari okolo doma in delal črteže in namene, kako bode začel delavno in ugodno življenje, z malim zadovoljen in v malem veliko-srečen. Zdelo se mu je, kakor da bi ga jako dolgo časa uže ne bilo tukaj, in kakor da bi se bil tačas močno postaral, izmodroval in ves drugačen postal.

Po staro deklo Mreto, katera se je bila v bližnji vasi po smrti njegovega očeta kot osobénica naselila, poslal je precej drug dan. Saj nij imel druge zaupne osebe tu, katero bi si bil upal o vsem izprašati.

Da je Tončika še neomožena in zdrava, to je bil takoj precej prvi večer zvedel in to ga je napolnilo z nekim zadovoljstvom, da je lebko čakal obširnejšega poročila od Mrete. Naravnost k Pridanu iti nij hotel precej, da si so bili sorodniki. Hotel je prej pozornost na-se privabiti, da je doma in da hoče tu ostati. Tudi je imel namen vse bolj počasi, moževo, hladno opraviti. Potem bode več veljave imelo, govoril si je, a moral si je priznati, da je v duši vendar še nestrpljiv.

Naposled pride starka. Glasno zajoče od veselja, ko ga zopet vidi na domu. Potem pak ga odločno kara, kako more po svetu hoditi, kakor deseti brat, ko vendar ima doma tako „lepe reči,“ kakor nobeden drugi, daleč okolo po treh farah ne. Nikolaj jo utolaži z obljubo, da bode tu ostal, ona pak brž zagotavlja, da potem pride nazaj na Kolo-dejevino, ker do sedaj je jej bilo dolg čas, da nikdar tacega; človek se je navadil in je navajen, pa je.

O Tončiki mu je morala pripovedovati. Da je bila kmalu potem, ko je on odšel, hudo zbolela, to je uže čul. A novo mu je bilo, da je prej tiste dni pošiljala povpraševati po njem, da je v resnici le o njem govorila. Novo mu je tudi bilo, kar je po-božni berač Češčenas po svetu okolo pripovedoval, da jo je videl precej potem, ko je bila s postelje vstala, moliti gori pri kapeli sv. Antona dolgo in jako.

„Oh, kako sem bila nekdaj vesela, ko sem mislila, da bode ona enkrat pri nas gospodinja,“ reče starka in zopet zaplače.

„More še biti,“ imel je Nikolaj na jeziku, ali previdno zamolčal to svojo skrivnost ter se le na-smehnil.

„Je li imela kaj snubcev?“ vpraša Nikolaj.

„Govoré o Tratnikovem, da bi jo rad.“

„Kakov je?“ vpraša z zarudenjem ljubosumnega človeka. In nij mu bilo prav, ko je starka hvalila Tratnikovega, da je priden, delaven, čeden.

XXVIII.

S precej veliko odškodnino odpravi Nikolaj najemnika s svojega doma proč in se loti sam gospodarstva s tako pridnostjo, kakor da bi bil od nekdej le sam pri vsacem delu.

Z oddaljenimi sosedi začne znanje delati in, to se razumeje, tudi v Pridanovej hiši je večkrat. S „strijcem“ govorita o vremenu, o voléh, o málinu in vodi. Tončika se nekako ogiblje, ali vendar ga s polnim pogledom vselej v lice pogleda, tako, da mora skoraj on oči povesiti. Govorita pa vselej le navadne, resne reči, ker prve dni nij bilo še nikdar prilike, da bi bila sama.

Ona je bila mej tem časom, kar je Nikolaj z doma bil, ali kakor je njen oče rekel, trape lovil, obilnejša v lice in život postala in sicer nikakor ne v kvar svoje lepote. Z nekim veseljem jo je Nikolaj pogledoval od strani, ko jo je prvič dalje časa opazovati mogel. Še nekaj izpremembe je bilo na njej; ali nalašč ali ne, oblačila se nij več pol gospodsko, kakor prej, nego bolj kmetski.

„Ali mi moreš odpustiti?“ vpraša jo z najmehkejšim glasom v prvič, ko jo na pragu samodobi.

„Jaz ti nemam nič odpuščati, ljubi moj bratranec,“ reče ona odločno, glasno, celo trdo in otide proč.

Nikolaja je to bolelo, ali mislil si je, tu je treba časa. Kadar bode videla mojo resno voljo, potem bodeva lažje zgovorila se in poravnala, kar naj bi se ne bilo nikdar zgodilo.

Da se prva ljubezen nikdar popolnem iz srca izruvati ne da, to je mnogokrat čital, a zdaj dan na dan globoko sam v sebi čutil. Torej je tudi v njenem srci prve ljubezni gotovo še nekaj koreninice, ki bodo pognale s časom. Tako se je tolažil, dasiravno mu resničnost nikakor nij dajala dokazov, da je njegova tolažba opravičena.

V svojo nesrečo je opazil s časom celo, da deklica mnogo veselejša in rajša govori z družimi, tudi menj omikanimi ljudmi nego z njim. Pa tudi to si je nekako na svojo korist razlagal: „Kaznovati me malo hoče, in žalibog da me sme.“

XXIX.

Nek dan dobi Nikolaj dve pismi z mestnim poštnim kolekom. Prvo je precej izpoznal po napisu in po obliki, da je od prijatelja dr. Loka. Drugo pa, ličneje in drobno, imelo je napis njegovega imena s spačenimi, nenaravno stoječimi črkami, katere so mu bile znane, ali vendar se nij mogel takoj spomniti, čegave bi bile. Zato ga radoveden brzo odpre in čita :

„Ljubljeni Nikolaj! Ti si me neusmiljeno kaznoval! Moj nesrečni namen, tvojo ljubezen, katero si mi tako vroče zagotavljal, le nekoliko izkušati, jemal si ti za resnico! Izginil si mi in do denes nijsem vedela, kje si, da bi te na kolnih za zamero prosila. In ko bi tudi jaz kriva bila, kakor nijsem — za boga se ti rotim, da nijsem; — ko bi bil trenutni dvom zapeljal me, — da, samo dvomila sem! — potem še ne smeš zavselej od mene proč, Nikolaj! Moraš me zopet ljubiti s staro ljubeznijo, moraš! Odgovori mi, odgovori, kar in kakor hočeš! Samo molči ne, tvoje molčanje bi me morilo bolj od vsake zle besede, ki mi jo rečeš.“

V tem strastnem tonu, ponavlja je z družimi besedami iste misli, bilo je pismo še dolgo, na konci pa podpis: Lujiza Vit.

Prvi trenotek je čitanje tega pisma Nikolaja segrelo. Skoro bi bil veroval, kar je čital. Zadnje iskre pokopane nekdanje strasti so se bile v njem razpihale, ali tlele so le en hipec. Kmalu se je v njem oglasil neblažji čut necega zadostenja, necega zadovoljstva zaradi poglajene njegove moške nečimurnosti.

A takoj ga je bilo sram samega pred soboj tega čuta; in domislil se je, kako strahovito ga je pekla zavest, da ga je pustila, ko nij vedel: ali jo bolj sovraži zaradi njene neiskrenosti, ali divjeje ljubi, ker je nema več. In vera v njo je izginila zopet; črke pred njim so mrtve postale, bridko se jim nasmeje.

Ko pa drugo pismo, od prijatelja doktorja prebere, skoči po konci in vznemirjen gori in doli hodi, glasno grohotaje se sam sebi.

Prijatelj mu je pisal več nepotrebnih brbljanj in govoric, na koncu svojega pisma pak mu je poročal: „Te dni sem priliko imel, sniti se s tvojo nekdanjo, — saj veš, — in vprašala me je po tebi, kje

si. Vedela je — izvedavost ženska! — da si bil na potovanji. Jaz jej nijsem utajil, da si zopet doma. Ker sem bil nekdanj nekoliko jaz kriv, da se je zveza mej vama razdrila, kar me sicer še dandenes ne peče mnogo — smatram za svojo dolžnost, naznaniti svojemu prijatelju, da se je gospod Majer drugde oženil in da lepa gospodična Vit zdaj mej dvema stoloma na tleh sedi, ako prvi stol, s katerega se je razsesti izvolila, nij zopet za njo pripravljen.“

Nikolaj raztrga drugo pismo precej, hoče tudi prvo, a se premisli in ga spravi. Prvi njegov sklep, nič odgovoriti jej, bil je zdaj gotov, kakor pribit.

S Tončiko o njej nij do zdaj govoril. A zdelo se mu je, da bode moral. To pismo mu bode dokaz pri njej, dokaz, da ga nobena ponudba in nobena prošnja ne odpravi od njegovega namena, ponoviti samo svojo prvo zvezo z njo.

XXX.

„Jaz moram enkrat s tobaj na samem govoriti,“ rekel je Nikolaj enkrat Tončiki, ko je po več dnevih z njo sešel se.

„Midva sva na samem nekdanj uže preveč govorila,“ reče ona.

„Ti me moraš poslušati . . .“

„No če moram, pridi jutri po polu dne. Sicer ti pa povem, da potreba nij,“ pristavi deklica; njen glas nij bil vablјiv.

Vendar je on drug dan prišel. Bila je res sama. Odzdravila mu je, kakor bi bila vsacemu družemu, samo zdelo se mu je, da je bolj rudeča nego sicer. On je hotel, baš ker je tako resna bila, uvesti pogovor po lahko, za to je rekel, kazaje na okno, kjer so, kakor nekđaj, razne cvetlice v loncih stale:

„Glej, to je še tist rožmarin, kateri so bili tvoji oče polomili tačas, ko sva se midva prvič zmenila, da bodeš ti moja . . .“

„Ta le je?“ vpraša ona, še bolj zarudela in vzame lonec z rožmarinom z okna ter ga na mizo postavi, kjer je krušen nož ležal.

„Tončika . . .“ začne on mehko in jo hoče prijeti za roko.

Ona mu jo odtegne in ga resno pogleda: „Ne tako! Pametno kot bratranec povedaj, kaj želiš, drugo pa pusti.“

Nij se jej upal bližati. Sede na stol in žalosten vpraša:

„Tedadaj tebi res nij mogoče odpustiti mi? Nij ti mogoče prilike dati mi, da bi s tisočerno ljubeznijo poravnal ono, kar sem ti neprijetnega storil? O Tončika, ko bi ti jaz dopovedati mogel, kako še le zdaj prav znam in vem ceniti tvojo vrednost, tvojo . . .“

„Tiho, tiho!“ prestriže mu ona besedo. „Odgovarjaj mi na to, kar te bom zdaj le vprašala. Ali z vso resnico mi odgovarjaj.“

„Z vso resnico, prisezam ti.“

„Le brez prisezanja! Povedaj mi, kdo je kriv, da si ti zdaj le pri meni, ali če hočeš: kdo je to zaslužil, ti? ali pa moja nekdanja prijateljica? Kdo je vajinej zvezi konec storil?“

„Sicer ona, ali jaz sem . . .“

„Tedadaj ona! Čakaj! — Resnico si govoril, to je res. Glej jaz to uže vse vem. Vendar sem rada videla, da si mi tudi ti potrdil, ti, ki k meni prihajaš, potem ko se te je ona naveličala, in je ravnala s tobój, kakor prej — ti z menoj! Zdaj, še le zdaj misliš, da bi bila jaz zopet dobra! Večkrat si mi povedal, da sva malo v rodu. Uže zavoljo tega bi me ne bi bilo treba tako zaničevati, da mi prihajaš pred oči, in mi kažeš, da sem ti izbirek, ki se zdaj prime, zdaj proč vrže, potem pa zopet pobira!

O ne, ljubi moj bratranček, zmotil si se, nijsem več tista ubožica, kakor si jo nekdaj poznal, ti si me izučil.“

Solze so jej prišle, a ne solze ljubezni, nego solze jeze, užaljenega ženskega dostojanstva.

Nikolaj zarudi silno, seže v žep in izvleče Lujizino zadnje pismo.

„Motiš se ti,“ pravi, „če misliš, da se vračam k tebi, ker — me ona neče. Prosim, beri to pismo in prepričaj se.“

„Nečem nobenega pisma več od tebe,“ reče deklica.

„Nij od mene. Prosim te, čitaj samo to, da se prepričaš, da mi krivico delaš! Odgovori mi potem kar koli hočeš, samo čitaj!“

Deklica vzame in pročita.

Po tem jej on govori: „Vidiš li, da nemaš pravice soditi tako, kakor si? Vidiš, da si ti jedina, h katerej se moje srce vrača. In ko bi me ne le ona, nego ves svet na kolenih prosil . . .“

„Stoj, stoj!“ prestriže ga deklica z odločnostjo, kakoršne ne bi bil nikdo pričakoval, kdor je njeno krotkost prej poznal. „Kaj si jej ti odgovoril na to pismo?“

„Nič!“

„Nič? Zakaj ne? Vsak človek je vsaj odgovora vreden.“

„Ona ne.“

„Zavoljo tega ne, ker je nestanovitna, neznačajna in kakor se še pravi, kaj ne?“

„Da tudi zarad tega, a tudi . . .“

„Le stoj! No glej! Ti njo zaničuješ, ker se je od tebe odvrnila in jej niti ne odgovarjaš, če te odgovora prosi. K meni pa prihajaš in želiš, da bi jaz drugače ravnala, kakor ravnaš sam? Ali mi ne daješ sam izgleda, kako ti moram odgovoriti? Tako ti tudi odgovarjam! Enkrat za vselej, — za vselej, zapomni si in nobenkrat več mi o tem ne govori.“

Rekši to, strastno ona vstane in prime nož na mizi ter v hipu odkosi prej tjakaj postavljeni rožmarin čez sredo, da zeleni vrh pade na tla izbe. —

„Vidiš, tako si ti presekal živo vez mej nama. Naredi, da se ta vrh priraste, če moreš. Da, krvavelo je tačas v meni, a zdaj, hvala bogu, je rana zarasla, morala je, ker sem hotela, da je!“

„To je tvoja zadnja beseda?!“ vpraša Nikolaj zamolklo.

„Zadnja v tej stvari!“ reče ona in otide ven.

Nikolaj je sam obsedel. In obvezelo ga je s strašno oblastjo nekaj kakor čut zapuščenosti, samozavest svoje nevrednosti. Za njega nij tu na celej božjej zemlji nobenega, nobenega ljubečega srca in ga biti ne more! To se mu je v tem hipu zdela nesreča le s smrtjo končljiva.

XXXI.

Ino v malej predmestnej krčmi „pri belem psu“ je bilo štiri leta kasneje, to je 1875, še zmirom dobro vino. In doktor Lok, s katerim smo se v drugem delu naše povesti nekoliko seznanili, imel je še zmirom staro žejo, vsak dan se ponavljajočo, ter hodil je sem k okroglej mizici v posebnej sobi, kakor pred štirimi leti. Okolo njega je bilo nekaj starih, nekaj novih znancev.

„Ste li uže čitali denašnje večerne liste?“ vpraša jeden došlih, suknjo obešaje.

„Ne, kaj novega z bojišča?“ vpraša Lok.

„Nič tacega. Ali Kralj je imenovan za sodca.“

„Titulus bibendi!“ oglasi se majhen možiček z zabuhlim obrazom; moral je biti človek uradne številke.

„Kralj? Zatorej je te dni vselej tako zamišljen sedel tu za mizo, kakor koklja na jajcih. Gotovo je uže prej kaj vedel, a nič povedal.“

„To je, da je vedel! Ženska protekcija! Njegova druga žena, katero je lani takoj pol leta po smrti prve vzela, ima nekove zveze zgoraj, ne vem uže kake,“ reče tretji.

„A kje je zdaj tista sestričina njegova, ki je pred štirimi leti še tako na glasu bila?“ vpraša prvi.

„Sestričine on nij nobene imel,“ popravlja drugi. „Tista je bila sestričina njegove prve žene. Nij več tu. Bog ve, kod se klata. Enkrat je bilo slišati, da so jo na Dunaji videli v ne prav čestnej družbi.“

„Ljudje so hitro pripravljeni kakovej ženski dobro ime vzeti. Morda pa nij res,“ приметne Lok.

„Oho, to pa nekaj pomenja,“ roga se tretji.

„Ona bi bila imela vzeti tistega Kolodeja, ki je tudi včasih prihajal pred leti. Kje je pa tisti? Ti moraš vedeti, doktor. Vidva sta bila prijatelja.“

„Najbrž ga uže več nij,“ odgovori Lok.

„Kako to?“

„Ko je doli v slovanskem jugu boj počil, šel je tudi on doli. Od početka sem dobil jedno pismo

od njega; zdaj uže dolgo nobenega. Sodim, da je padel, kajti z življenjem je bil uže tako prej račune sklenil.“

„In s premoženjem baje.“

„Nekaj je še pustil, ali večjidel je po potovanjih in igrah šlo rakom žvižgat. Vendar bi bil še lahko opomogel si, ko bi bilo mogoče govoriti z njim pametno.“

„Ženske so ga bile izpridile,“ oglasi se jeden.

„Sam, sam se je!“ priloži drugi.

„Bil je tudi s hčerjo necega kmeta zaročen, a ona je vzela rajše necega čisto kmetskega človeka.“

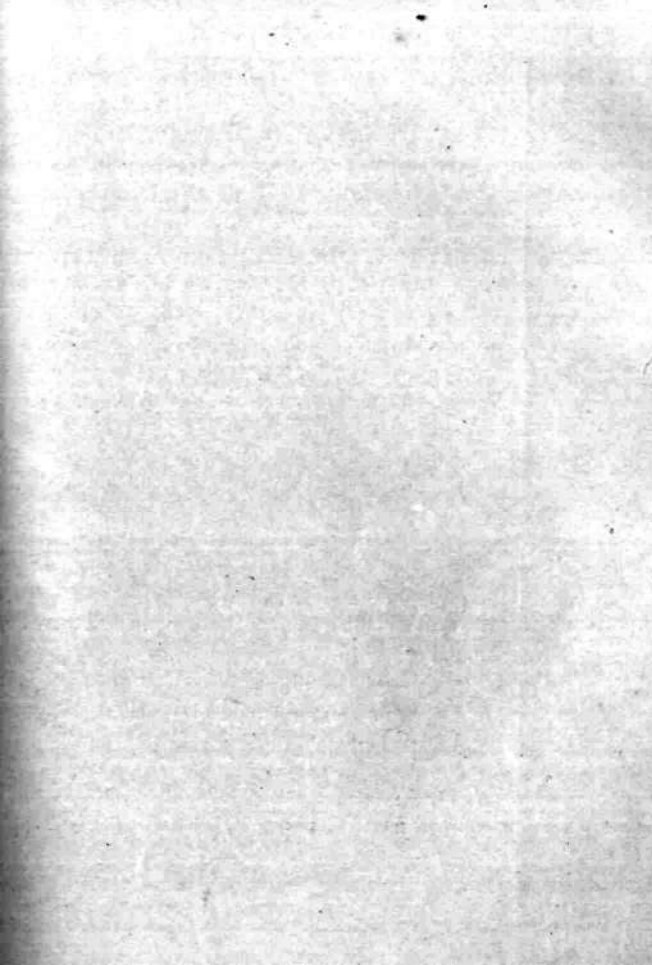
„S katerim ima v treh letih uže tri sine,“ dodá doktor.

„Nu, če je padel doli za slovansko stvar, storil je vredno in lepo smrt, za to jaz predlagam, da ga pijemo vsak pol čaše na njegovo ime,“ končuje ta razgovor starejši pivec.

Steklene čaše zažvenkljajo.

Konec.

Dosedaj so izšle v „slovenske knjiznici“ te-le knjige: I. zvezek: „**Doktor Zober**“, roman, spisal *J. Jurčič*, velja 60 kr.; II. zvezek: „**Kalifornske povesti**“, spisal *M. P.*, velja 50 kr.; III. zvezek: „**Tugomer**“, tragedija, spisal *J. Jurčič*, velja 60 kr.; IV. zvezek: „**Na Žerinjah**“, izviren roman, spisal *Janko Krsnik*, velja 60 kr.; V. zvezek: „**Župnik Wakefieldski**“, roman, iz angleščine poslovenil prof. *J. Jesenko*, velja 1 gold.; VI. „**Mej dvema stoloma**“, izviren roman, spisal *J. Jurčič*, velja 50 kr.

Vsi ti zvezki se morejo vkup ali posamezno za naznačeno ceno pri izdatelji ali v „narodnej tiskarni“ še dobiti.

Sedmi zvezek izide nekoliko kasneje, po novem letu, in prinese izviren roman „**Cvet in sad**“. Kedaj, to bomo povedali v časniku.

Vsak naročnik, kateremu je mari za pomnoženje in razširjenje slovenske knjige, naj bi v svojem krogu skušal našo „knjižnico“ razširiti. Če ne bomo več podpore našli, in če bodo še dozdanji prejembriki tako odlašali s plačilom, ne bode izhajati.

